

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะศิลปกรรมศาสตร์

วิชาภูมิสถาปัตย์

บทเรียนการสอนวิชาชุดक्रमมูลทางไปรษณีย์

ของครูสุภา พ.ศ. ๒๔๙๗

วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

คณะอาจารย์

๑. นายชวน อังสุละโยธิน
๒. นางสาวสุนา คำทอง
๓. นางสาวชิตชม กาญจนโชติ

บทเรียนการสอนวิชาชุดक्रमมูลทางไปรษณีย์

ของครูธรรมา พ.ศ. ๒๔๙๗

วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

บทเรียนที่ ๒๗

ประวัติศาสตร์ไทย (ต่อ)

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๐๗๒)

พระเชษฐาธิราชเมื่อได้ราชสมบัติแล้วก็เสด็จราชาภิเศกทรงพระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แผ่นดินนามเรื่องราวที่ดำเนินต่อไปนี้คือ

(๑) การปกครอง สมเด็จพระรามาธิบดีดำเนินการปกครองคล้าย ๆ พระบิดา แต่ทรงจัดเรื่องทหารให้เป็นระเบียบชนกว่าเดิมดังต่อไปนี้ คือ

ก. ทำสารบัญชั จัดวิธีเกณฑ์พลรับราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ซึ่งไร้เคยมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงรัตนโกสินทร์ คือตั้งกรมพระตำรวจ หรือเรียกอย่างสามัญว่า ดั้งดี เป็นเจ้าพนักงานทำทะเบียนพลเมือง บรรดาชายฉกรรจ์มีหน้าที่รับราชการทหารแต่อายุ ๑๘ จนถึง ๖๐ ปี ถ้ามีบุตรรับราชการแทนตัว ๑ คน จึงพ้นหน้าที่รับราชการชายฉกรรจ์ทะเบียนเมื่ออายุ ๑๘ เป็นพวกไพร่สม อยู่ไพร่หว่างฝึกหัดจนอายุครบ ๒๐ ปี จึงย้ายจากพวกไพร่สมเป็นพวกไพร่หลวง รับราชการต่อไปจนอายุ ๖๐ ปี จึงปลดราชการพวกไพร่หลวงมี ๒ พวก ๆ หนึ่งผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวร อีกพวกหนึ่งคงภูมิดำเนาอยู่ห่าง

โกดขอมให้เป็นไพร่ด้วย คือให้หาสิ่งของส่งแทนแตรงบารการ ถ้าเกิดสงครามเรียกระคม
ไพร่ทุกคนเสมอกัน (ชายฉกรรจ์ที่ไม่ใช่ไทย จะเป็นไพร่หตงไม่ได้ ไพร่หตงนั้นถ้ามี
บุตรถึง ๓ คนแล้ว ให้บุตรเข้ารับราชการแทนได้ คนที่พ้นจากรับราชการ)

ข. ทำพิธีทุกหัวเมือง ฉะนั้นฐานว่า คงจะเป็นการทำตามบัญชีตามหัว
เมือง หรือเกณฑ์พลเข้าล้อมกระบวนยุทธนั่นเอง

ค. คำราชพิธีสงคราม คือคำราชว่าด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ (แต่ไม่มเห็
มาในสมัยนั้นเลย)

(๒) การก่อสร้าง ทรงพระนามมาก เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๕ ทรงสร้างพระ
สถูปเจดีย์ใหญ่ ๒ องค์ที่วัดศรีธรรมเพชญ์ (พุทธาวาส) สำหรับบรรจุพระอัฐิพระบรม
ไตรโลกนาถ กับพระบรมราชาราชที่ ๓ เจดีย์ยังปรากฏอยู่จนบัดนี้ แล้วทรงสร้างพระ
วิหารขึ้นในวัด และหล่อพระพุทธรูปยืนด้วยสัมริดหุ้มทองคำไว้ในวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๓
สูงถึง ๔ วา ซึ่งนับว่าเป็นพระพุทธรูปหล่อที่สูงที่สุดในโลก รัชของคำหนักถึง ๒๐๗๗๐ ซึ่ง
(เมื่อพม่าค้นครศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้น ได้เอาไฟเผาออกเอาของหุ้มพระพุท
ธูปไปหมด เหลือแต่ทองสัมริดข้างในซึ่งละลายกองอยู่ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าได้นำทอง
สัมริดนั้นมาบรรจุไว้ในเจดีย์ของวัดหนึ่งทอดโพธิ์ ชื่อนานนามว่า พระเจดีย์ศรีธรรมเพชญ์
กาญจนา)

(๔) การคมนาคม การบำรุงคมนาคมทางน้ำเพ่งเริ่มจกต้นนคราวันเป็นคราว
แรก คือขุดคลองดำโรงกับคลองทับนางในแขวงจังหวัดพระประแดง คือดำน้ำเจ้าพระยา
กับดำน้ำบางปะกงให้เรือใหญ่ ๆ เดินได้สะดวก

(๕) วรรณคดี ทรงบำรุงมาก หนังสือที่แต่งในสมัยนี้มีดังต่อไปนี้ ซึ่งเป็น
หนังสือแต่งอย่างดีเรื่องหนึ่ง กล่าวถึงมณฑลเชียงใหม่น้อย (ขอนแก่น = โยนก = เชียงใหม่)

(๕) การต่างประเทศ พ.ศ. ๒๐๕๐ พระเมืองแก้วเจ้าเมืองเชียงใหม่ ยก
ทัพมาตีกรุงสุโขทัย แต่ตีไม่ได้ต้องถอยกลับ พระรามาธิบดีที่ ๒ จึงโปรดให้พระยาตากสิน
ยกทัพไปตีเมืองแพร่ แต่พองเชียงใหม่น้อยยังไม่เร็ด ครั้น พ.ศ. ๒๐๕๐ ทัพพม่ายกทัพมาตี
ยกทัพมาตีเมืองสุโขทัยและกำแพงเพชรอีก แต่ก็ไม่สำเร็จ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ จึง

แต่จกทพิทลงรณมาค้เมืองนครจำปาศใต้ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๘ พวกเชียงใหม่เคยเร็ดหลาบ
ไม่กล้ามารบกวนอีก และครั้งนั้นโปรดฯ ให้พระยาพิชัยวงศ์ราชโอรส เป็นพระบรมราชา
ขึ้นปกครองเมืองเหนือ (พิษณุโลก) ค่อยไป

เวลานั้นชาวโปรตุเกสมาค้เมืองมะละกาได้ แต่ไม่ไว้ใจไทย จึงให้ทูตเข้ามา
เจริญทางพระราชไมตรี ขอเมืองมะละกาค่อยไทยใน พ.ศ. ๒๐๖๓ สมเด็จพระรามาธิบดี
เห็นว่ามะละกาอยู่ห่างไกลมาก ทั้งไทยก็เห็นห่างขาดการปกครองมานานแล้ว ก็ยอมยกให้
ชาวโปรตุเกสจึงเข้ามาตั้งภูมิดำเนาอยู่ในเมืองไทยมากขึ้นแต่นั้นมา และนับเป็นฝรั่งชาติ
แรกเข้ามาอยู่เมืองไทย สมเด็จพระรามาธิบดี ๒ เสด็จราชย์อยู่ ๓๘ ปี สวรรคตเมื่อ พ.ศ.
๒๐๗๒ พระชนษาได้ ๕๗ ปี

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดี ๒ สวรรคตแล้ว พระราชโอรสก็ได้ราชสมบัติต่อ
มา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชา แต่ครองราชสมบัติอยู่ได้เพียง ๕ ปี ก็สวรรคต
ข้าราชการจึงได้พร้อมใจกันยกราชโอรสพระชนมายุ ๕ พรรษา ขึ้นครองราชสมบัติแทน
อยู่มาได้ ๕ เดือนพระไชยราชาซึ่งเป็นอนุชาสมเด็จพระบรมราชา แต่ต่างพระมารดาขึ้น ก็
ยกทัพมาจากพิษณุโลก กำจัดพระรัชทายาทราชเดี่ย และขึ้นครองราชสมบัติต่อมาทรงพระ
นามว่า สมเด็จพระไชยราชาธิราช

บทที่ ๘

อาณาจักรศรีอยุธยาสมัยทำสงคราม

อาณาจักรศรีอยุธยาสมัยทำสงครามหนักชดริย เสด็จราชย์สมบัติต่อเนื่องกัน ๖
พระองค์ดังต่อไปนี้

การสืบราชสมบัติ	เสวยราชย์	ปี	สวรรคต
รัชกาลที่ ๑๓ สมเด็จพระชัยราชาธิราช	๒๐๗๗	๓๒	๒๐๘๔

รัชกาล	๓๕	พระยอทัพ้า	๒๐๗๗	๒	๒๐๗๗
		ขุนวรวงศาธิราช	๒๐๗๗	๕๒ วัน	ถูกฆ่าตาย
"	๓๕	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	๒๐๗๗	๓๗	๒๐๗๗
"	๓๖	สมเด็จพระมหินทราธิราช	๒๐๗๗	เดียวกอง	๒๐๗๗
"	๓๗	สมเด็จพระมหาธรรมราชา	๒๐๗๗	๒๓	๒๐๗๗
"	๓๗	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๒๐๗๗	๓๕	๒๐๗๗

จะได้เลือกกล่าวเฉพาะรัชกาลที่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ เท่านั้น

สมเด็จพระชัยราชาธิราช (พ.ศ. ๒๐๗๗ - ๒๐๘๕)

สมเด็จพระชัยราชาธิราชเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๗ ได้ทรงทูลบำรุงบ้านเมืองเป็นอันมาก ได้ขจัดกองทัพตีเมืองเจ้าพระยาขึ้นระหว่างปากคลองบางหลวงกับปากคลองบางกอกน้อยเพื่อให้เรือเดินจากปากน้ำไปสู่พระนครศรีอยุธยาได้เร็วขึ้น

มูลเหตุที่ไทยทำสงครามกับพม่า ในรัชกาลนี้ไทยมีการเกี่ยวข้องกับพม่าในด้านสงครามเป็นสำคัญ ก่อนรัชกาลนี้ขึ้นไป ไทยกับพม่ายังหาได้มีการเกี่ยวข้องกันไม่ เพราะทางพรมแดนเบื้องต้นคั่นกันมีประเทศมอญกั้นขวางอยู่ ในสมัยราชาธิราชพระเจ้าราชาธิราช (มอญ) กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง (พม่า) ทำสงครามรบเคียงกันอยู่ช้านาน ทำให้ชนก่าดงดงด้วยกันทั้งคู่ จึงเป็นเหตุให้ มังกินโอบเชยถ้ายกทัพมาตีหงตงตอนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ณ เมืองตองอู ทรงพระนามว่า พระเจ้ามหาสิริชัยสุระ มีผู้ยกย่องนับถือมาก พระเจ้ามหาสิริชัยสุระครองราชสมบัติอยู่ได้ไม่นานนักก็สิ้นพระชนม์ราชบุตรชื่อ มังตรา ก็ได้ราชสมบัติต่อมา ราชาก็เกิดทรงพระนามว่า พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ (สุวรรณเอกลัทธิ) พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ได้ บุเรงนอง (ไทเขย) เป็นคู่คิดสำคัญจึงทำสงครามปราบปรามบ้านเมืองแคว้นอาณาเขตออกไปได้อย่างกว้างขวาง ในที่สุดยกมาตีมอญได้ จึงย้ายราชธานีลงมาตั้งอยู่ ณ กรุงหงสาวดี ในพงศาวดารไทยจึงเรียกชื่อว่า พระเจ้าหงสาวดี ทำให้เข้าใจว่าเป็นมอญ ที่แท้ทำเป็นเช่นนั้นไม่

ถึง พ.ศ. ๒๐๐๓ พระเจ้าตะเบ็งชเวเตโดยกทัพมาตีเมืองเชียงตุงหรือเต่ง-
กรายน์ (ปัจจุบันเรียกว่าฮัตตะวัน) ซึ่งเป็นเมืองชายอาณาเขตของไทย สมเด็จพระ
ชัยราชาธิราชทรงทราบกักรว จึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองเชียงตุงนั้นมาจากพม่าได้
นั่นเองเป็นปฐมเหตุที่ไทยกับพม่าจะได้เริ่มทำสงครามกัน

นอกจากเหตุนี้แล้วยังมีเหตุเกี่ยวกับเชียงใหม่เกิดขึ้นอีก กล่าวคือ ทางเมือง
เชียงใหม่ซึ่งมีนางจันทรประภาเป็นมหาเทวีครองอยู่ และได้เป็นไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา
ได้ไปขอหมั้นน้องชายพระเจ้าตะเบ็งชเวเต คงจะเป็นด้วยเห็นว่าเชียงใหม่อยู่ใกล้กับพม่า
สมเด็จพระชัยราชาธิราชทราบกักรว จึงโปรดให้ยกทัพไปตีเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๓
ไทยได้ตีเมืองนครลำปาง ลำพูน และเข้าล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้ นางมหาเทวีจึงยอมขอ
หมั้นเป็นประเทศราช พอสมเด็จพระชัยราชาธิราชได้จดถึงกรุงเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๔ ไม่ช้า
นักก็สวรรคต สมเด็จพระชัยราชามีราชโอรสกับท้าวศรีสุตาจันทร์พระสนมเอก ๒ องค์ คือ
พระแก้วฟ้ากับพระศรีศิลป์ ขุนนางจึงได้เชิญพระแก้วฟ้าหรือพระยอดฟ้า พระชนมายุ
๑๑ ปีขึ้นครองคอกไป และให้พระเทียรราชา (อนุชาต่างราชมารดากับพระชัยราชา) เป็น
ผู้สำเร็จราชการฝ่ายหน้า และท้าวศรีสุตาจันทร์สำเร็จราชการฝ่ายใน ทนุบำรุงพระแก้ว-
ฟ้าสืบมา

ต่อมาไม่นานท้าวศรีสุตาจันทร์ ก็ทรงเกลี้ยพระเทียร ราชาบารมณจะเป็นใหญ่
ในราชการจึงพาหาเหตุต่าง ๆ นานา จนพระเทียรราชทนไม่ไหว ต้องออกบวชที่วัด
ราชประดิษฐ์ ราชการเลยตั้งรัชดาอยู่กับท้าวศรีสุตาจันทร์ อยู่มาท้าวศรีสุตาจันทร์ก็อาบ
โรค ตบมือกับพันบุตรีที่เทพ พันทักษะรักษาหอพระซึ่งเป็นญาติคนหนึ่ง จึงตั้งให้เป็น
ขุนอินราชรักษา พันทักษะหอพระข้างใน แล้วเลื่อนเป็นขุนวรวงศาธิราช บังคับราชการ
ทหารภายใน ต่อมานางกัมมกรรมาและคอตติศาซึ่งเกิดจากธิดา พระแก้วฟ้าจึงคิดจะกำจัด
ขุนวรวงศาธิราชเสีย แต่บัดความไม่มีดี ขุนวรวงศาธิราชจึงชิงตบวงศาพิษเสียก่อน
(พ.ศ. ๒๐๐๕) แล้วยกพระศรีศิลป์ อนุชาพระขุนมา ๕ พรรษาขึ้นเป็นกษัตริย์ และ
ท้าวศรีสุตาจันทร์ได้ตั้งขุนวรวงศาขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ต่อมาขุนวรวงศาได้ตั้ง
ตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเอง พงกัษราชการไม่พอใจคิดจะกำจัดจึงฉวยโอกาสให้ออกไปจับตัว

ถ้าบุญแดงจับฆ่าเสียสิ้น คนถ้าบุญก็คิดกำจัดได้ คือ ขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ ฯลฯ เป็นต้น แล้วจึงพากันไปทูลเชิญพระเพ็ชรราชาให้ถือนวราชันครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๓ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. ๒๐๘๓ - ๒๑๑๑)

เมื่อพระเพ็ชรราชาได้ขึ้นครองราชสมบัตินั้นพระชนมายุได้ ๓๖ พรรษา ทรงตั้งมเหสีเดิมเป็นพระสุริโยทัย ราชโอรสองค์ใหญ่เป็นพระราเมศวรตำแหน่งรัชทายาท โอรสองค์ที่ ๒ เป็นพระมหินทราธิราช ราชธิดาองค์ใหญ่เป็นพระวิสุทธิกษัตริย์องค์ที่ ๒ เป็นพระเทพกษัตริย์ ทรงแต่งตั้งข้าราชการที่มีความชอบ คือ ขุนพิเรนทรเทพ (บิดาเป็นเชลยฝ่ายวงศ์พระร่วง มารดาเป็นญาติข้างฝ่ายพระสุริยราชา) เป็นพระมหาธรรมราชา ครองเมืองพิษณุโลก และยกพระวิสุทธิกษัตริย์ให้เป็นพระชายาด้วย

สงครามพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พระเจ้าตะเบ็งสะเวตี้ได้ข่าวว่าไทยมีดีแผ่นดินใหม่เห็นได้เปรียบ จึงยกมาตีเมืองไทยหลังจากมหาจักรพรรดิครองราชย์ได้ ๖ เดือน ทหารพม่าเข้ามาเหยียบถึงฐานพระนคร พระมหาจักรพรรดิเสด็จออกไปองค์องกำลังข้าศึกประทะเข้ากับช้างพระเจ้าแปรแม่ทัพหน้า เกิดรบกันเสียพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พระมหาจักรพรรดิจึงถอยเข้ารักษากรุงเป็นอันมั่นไว้ และให้เอาปืนใหญ่นึ่งพม่าอยู่เรื่อย ๆ ทั้งยังได้มีหนังสือไปบอกให้พระมหาธรรมราชาเกณฑ์พลหัวเมืองเหนือลงมาตีกระหนาบพม่าอีกด้วย พระเจ้าตะเบ็งสะเวตี้เห็นจะตีเมืองไทยไม่สำเร็จก็ถอยหนีไปทางเมืองตาก ข้างฝ่ายไทยได้ทูลให้พระราเมศวรกับพระมหาธรรมราชาคุมกองทัพไล่ตามตีเกือบถึงทัพหลวง บุเรงนอง (พม่า) แม่ทัพสำคัญให้ชุมนุมกองทัพไว้ตีกระหนาบ จับตัวพระราเมศวรกับพระมหาธรรมราชาได้ พระมหาจักรพรรดิต้องยอมยกทัพ พระเจ้าตะเบ็งสะเวตี้กลับไปถึงเมืองหงสาวดีมีความระอาเสียพระทัย แล้วพาजनทนต์เป็นเนืองนิตย์ตีทัพเมื่อ ถูกลอบปลงพระชนม์เสีย ดังนั้น พม่า มอญ และไทยใหญ่ ต่างก็แยกกันออกอยู่เป็นอิสระกันอีก

ทางเมืองไทย เมื่อพม่าเลิกไปแล้วก็กระเกณฑ์ผู้คนตบแต่งบ้านเมืองเตรียมไว้
บุญแดงผู้ซำค, คงน

๓. รื้อกำแพงเมืองสุพรรณบุรี ถพบุรี นครนายก ซึ่งหมายจะทำไว้เป็นบ่อน้ำ
คอกช้างคั่นนอกเสีย เพราะจะเป็นที่ให้อาศัยมาอาศัยทำศึกแรมได้ คงเหลือไว้แต่
เมืองพระประแดงสำหรับเป็นที่ป้องกันข้าศึกทางเรือ

๔. รื้อคอกของมหานาค นอกเมืองออกไปอีก เพื่อเป็นคอกเมืองนอก

๕. ก่อกำแพงพระนครด้วยอิฐแทนเด้ากระเบื้องซึ่งมีอยู่แต่เดิม

๖. สร้างเมืองขึ้นใหม่ คือ นนทบุรี (คอดกแก้ว) ลำครบุรี (คอดกแก้ว
คือท่าจีน) นครราชสีมา (เขตสุพรรณช้างโต กับราชบุรีตะวันตกรวมกัน บัดนี้คือนครปฐม)
ฉะเชิงเทรา (เขตธนบุรีช้างเหนือ กับปราจีนช้างโต) และสระบุรี (ถพบุรีตะวันตก
กับเขตเมืองนครนายก)

๗. ดำรงจตุรทิศในคราวราชพิธีไป เลี้ยงชายฉกรรจ์ไว้เป็นทหาร

๘. จับช้างมาไว้ไว้เป็นพาหนะในราชการ

๙. ตั้งกรมตมเบียงอาหารและเครื่องอาภรณ์

๑๐. สร้างเรือแพขึ้นอีกมาก สำหรับบรรทุกปืนใหญ่ได้

สงครามกับพม่าครั้งที่ ๒ เรื่องขอช้างเผือก (พ.ศ. ๒๑๐๖) ทางพม่า

บุเรงนองปราบปรามบ้านเมืองใต้ราบคาบ ได้มอญ ไทยใหญ่ และเชียงใหม่วไว้ในอำนาจ
ตั้งตนเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองหงสาวดี เรียกว่า "พระเจ้าหงสาวดีดิลก" หรือ "พระเจ้า
เจ้านะสีบทิศ" ครั้นนั้นทางเมืองไทย พระมหาจักรพรรดิให้เกณฑ์จับช้างมาไว้ไว้ใน
การทหารเผอิญได้ช้างเผือกถึง ๗ ช้าง พระเกียรติยศเลื่องลือไปถึงนานาประเทศว่าชอบด้วย
บุญญาธิการมาก พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองทราบข่าวก็ริษยา เกรงพวกรมอญและไทยใหญ่
ที่อยู่ในอำนาจตนจะพากันไปนิยมนับถือพระมหาจักรพรรดิ จึงมีราชสาส์นมาขอช้างเผือก
เมืองไทย ๒ ช้าง อินทจักรกเพื่อจะหาเหตุทำสงครามนตนเอง เพราะรู้อยู่แล้วว่าที่ไหนเมือง
ไทยจะให้ และถ้าให้ก็เหมือนถ่มขี้ยอมเกรงกลัวพม่า พระมหาจักรพรรดิเข้าพระทัยข้อ
สำคัญพม่าจะหาเหตุมาตีไทย จึงส่งปรีชาพลองราชทูตทูลถวาย ข้าราชการมี
ความเห็นแตกต่างเป็น ๒ พวก พวกที่เห็นควรให้มามาก โดยอ้างเหตุผลว่าพระเจ้า
บุเรงนองมีอำนาจพลและรพลมากกว่าเมื่อครั้งพระเจ้าตะเบงชเวตตี้ทำปฏิเสฐซึ่งเกิดสงคราม

กษัตริย์ไทยเห็นจะสู้รบไม่ไหว ควรจะให้ช้างเผือก ๒ ช้างเสียดีกว่าที่จะทำสงครามกัน
 และทั้งพระเจ้าบุเรงนองก็มีราชสาส์นมาขอโดยสุภาพ พวกที่เห็นว่าไม่ควรให้
 น้อย มีพระรามคำแหง พระยาจักรี และพระยาสุนทรสงคราม ๓ คนเป็นสำคัญ ช้างเผือก
 ๒ ตัวที่พระเจ้าหงสาวดีขอช้างเผือกนั้น อันที่จริงเป็นแต่อุบายที่จะหาเหตุมาตีเมืองไทยเท่า
 นั้นเองถ้าให้ช้างเผือกไปก็เหมือนหนึ่งยอมเกรงกลัวอยู่ใต้อำนาจพม่า เมื่อเป็นดังนี้พระ
 เจ้าหงสาวดีคงจะหาเหตุอื่นมาเข้าเมืองไทย เป็นเมืองขึ้นให้จงได้ ไทยเราไม่ยอมก็คงจะ
 เกิดรบพุ่งกันขึ้น ไหน ๆ การสงครามก็จะต้องมีขึ้นทั้ง ๒ ทาง ก็ควรจะไม่ให้ช้างเผือกเสีย
 ดีกว่า เพราะเป็นการหลอกล่อเร้าเรียดกันเปล่า ๆ ทั้งจัดการศึกแต่งบ้านเมืองไว้อย่างแข็งแรงอยู่
 แล้ว ถึงเมื่อพม่าจะยกทัพมากองทัพจะสู้ได้ พระมหากษัตริย์ทรงเห็นด้วยพวกที่ ๒ จึง
 ไม่ทรงยอมให้ช้างเผือก พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองเห็นสมควรจึงหาเหตุว่าทางเมืองไทยคิด
 ทางไมตรี ให้เตรียมกองทัพยกมาตีเมืองไทย คราวนั้นได้เมืองเชียงใหม่วุ่นเป็นกำลัง
 สำหรับตั้งระเบียบอาหารด้วย ใน พ.ศ. ๒๓๐๖ เดือน ๓ ก็เริ่มยกทัพเข้ามาตีเมืองเหนือ
 ไทยไม่ทันรู้ตัว สำคัญว่าพม่าจะยกมาทางเดิมคือทางเมืองสุพรรณบุรีอีก จึงป้องกันไม่
 ทันทั่วทั้ง ๓ เมืองเหนือแก่ข้าศึกหมด พระเจ้าหงสาวดีได้เมืองเหนือไว้เป็นกำลัง แล้ว
 ก็ยกลงมาตีพระนครศรีอยุธยา ให้พระมหาธรรมราชา พระยาสุวรรณภังค์ พระยาพิชัย
 มาในกองทัพด้วย พระรามคำแหงยกกองทัพขึ้นไปต้านทาน แต่กำลังน้อยกว่าสู้ไม่ได้พม่า
 ก็ต้องถอยถอยมา พระเจ้าหงสาวดีระดมพลเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ทั้ง ๓ ด้าน ทำลาย
 เรือนแพสำหรับไว้ปืนใหญ่ของไทยเสียสิ้น แล้วเข้าปืนใหญ่ระดมยิงเข้ามาในพระนคร ข้า
 ราชบริพารหนีไปขอพระมหากษัตริย์ที่หงสาวดีว่า จะรบหรือจะยอมแพ้เป็นไมตรี พวกข้าราชการ
 ในพระนครก็ไม่เห็นด้วยแต่ครั้งก่อนนั้นมาก จึงรักษาการต่อสู้พม่าไม่ได้พร้อมเพียง
 มีหนายิงพวกหนีไปร้องทุกข์ขอพระมหากษัตริย์ที่หงสาวดีให้อยอมแพ้เป็นไมตรี พระมหากษัตริย์
 ไม่รู้ที่จะตัดสินคนหมิ่นมากอย่างไรจึงยอมทำตาม พระเจ้าหงสาวดีเรียกเอาช้างเผือก ๔ ช้าง
 และขอพระรามคำแหง พระยาจักรี พระยาสุนทรสงครามไปไว้เลี้ยงยังเมืองหงสาวดี ต้องส่ง
 ด้วยช้างบด ๓๐ ช้าง เงินบด ๓๐๐ ชั่ง กับของขอมยกผลประโยชน์ทางอากาศในเมืองมณฑล
 ให้เป็นของพม่าด้วย

พอเสร็จศึกหงสาวดี คนไทยก็เห็นผลในการยอมแพ้ทันทีก็ พระยาบดิน
ซึ่งยกกองทัพเข้ามาช่วยเมืองไทยเห็นดังนั้นก็กำเริบ คุมพลยกเข้าปล้นพระราชวัง แต่ถูกไทย
ตีแตกพ่าย ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีถึงทำไมตรกับไทยแล้วก็จะคิดเอาเมืองไทยเป็นเมืองชน
ขอมรุกราย จึงออกอุบายอุกเหินทะเลนำวังพระมหาธรรมราชาต่าง ๆ กรุงศรีอยุธยาจะบัง
คัมกับประชาชนไปประการ ไตพระเจ้าหงสาวดีก็คอยกีดขวางไว้ ทำให้พวกกรุงศรีอยุธยา
เกิดกินแค้นแค้นใจพระมหาธรรมราชา ๆ ก็ต้องหนีไปพึ่งช้างพระเจ้าหงสาวดีทุกที ไทยก็
เกิดแตกสามัคคีกันเอง ถอยกำลังลงตามความมุ่งหมายของพระเจ้าหงสาวดีด้วยประการ
ฉะนี้

ครั้งนั้นพระเจ้าเชียงใหม่ก็คบคิดกับพระยาแพะ น่าน พระยานครจำปาศ
และพระยาเชียงแสน จะตั้งแข็งเมืองไม่ยอมขึ้นกับพระเจ้าหงสาวดี ๆ ทรงทราบก็เกณฑ์
กองทัพยกไปตี ให้พระมหาธรรมราชาออกไปช่วยด้วย เจ้าเมืองเชียงใหม่สู้ไม่ได้ก็ออก
มายอมอ่อนน้อมและจับตัวพระยาเชียงแสนได้ ส่วนพระยาอภัยตามคนหนีหนีไปพึ่งพระ
ไชยเชษฐาธิราช ณ เมืองเวียงจันทน์ พระเจ้าหงสาวดีก็ให้พระไชยเชษฐาตั้ง
พระยาทั้ง ๓ ให้ แต่พระไชยเชษฐาไม่ยอมตั้ง พระเจ้าหงสาวดีทรงขัดเคือง ให้พระมหา
อุปราชยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ พระไชยเชษฐาเห็นสู้ไม่ได้ ก็พากองทัพไปหลบซ่อน
อยู่ในป่า ท้าพพม่าเข้าเมืองได้กวาดต้อนผู้คนส่งไปหงสาวดีหมด แล้วแต่งกองทัพออก
ติดตามพระไชยเชษฐา ๆ ขำนาญทองก็ทูลว่า คอยแต่งกองโจรออกโจมตีกองทัพพม่าเมือง ๆ
พอถึงฤดูฝนพระมหาอุปราชาก็ต้องถอยกลับไปกรุงมณฑลอยู่ที่เวียงจันทน์ พระไชยเชษฐา
ได้ทักให้คอยคิดระเบียงอาหารที่ส่งไปยังกองทัพพม่าเสียด้วย พม่าออกฮากถล่มตายเป็นอันมาก
พระมหาอุปราชจึงสั่งให้ถอยทัพกลับ พระไชยเชษฐาก็คุมพลออกตามตีทัพพม่าไปจน
สุดแดน

แต่พระไชยเชษฐาได้เมืองคืนก็แต่เมืองเปือย เพราะพวกมเหสีต้นมก้านถูก
พม่ากวาดต้อนเอาไปหมด จึงมีราชสาส์นมาขอพระเทพพลตรีราชธิดาสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิไปเป็นมเหสีพระมหาจักรพรรดิก็ตกลงเพราะใครจะห้ามใครอยู่แล้ว แต่เมื่อ

เวลานั้นพระเทพกษัตริย์ประชวรชั้ย พระมหากักรพรรดิเกรงว่าพระไชยเชษฐาจะไม่เป็น
มิตรกับประเทศอินเดีย จึงส่งพระแก้วฟ้าราชธิดาขึ้นเถลิงแต่พระธนมไปแทน พระไชยเชษฐา
ทราบความจริงก็ไม่ยอมรับ พอพระเทพกษัตริย์หายประชวรพระมหากักรพรรดิจึงส่งไป
เมื่อนึกถึงศัพท^๕ ไปถึงพระมหาธรรมราชาจึงมีหนังสือบอกไปยังพระเจ้าหงสาวดี พระเจ้าหง-
สาวดีให้ยกกองทัพมาคอยข่มแสบโจมตีแย่งชิงเอาพระเทพกษัตริย์ไปได้ พระมหากักรพรรดิ
รู้ทันความคิดกันแค้นเคืองพระมหาธรรมราชาเป็นอันมาก แต่ไม่รู้จักทำประการใดได้ รู้ดี
ชั้ยคือตบตบขึ้นก็จึงได้จ้อออกทรงผนวช พร้อมด้วยข้าราชการทั้งหลายเป็นอันมาก ให้พระ
มหินทร ๖ เป็นผู้สำเร็จราชการแทน

ครั้นนั้นบ้านเมืองไทยหย่อนกำลังลง ทั้งพระมหาธรรมราชาถนัดความยาเกรง
กรุงศรีอยุธยา จะบังคับบัญชาประการใดก็ไม่ได้ พระมหินทร ๖ คับแค้นพระทัยหนัก
เข้าจึงคบคิดกับพระยาราม (ผู้ว่าราชการเมืองกำแพงเพชร) จะกำจัดพระมหาธรรมราชา
เสีย จึงวางอุบายบอกความลับไปยังเชษฐา ให้ยกกองทัพลงมาตีเมืองพิษณุโลก ทพ
กรุงจะทำเป็นยกไปช่วยเหลือ แล้วจะคิดกระหนาบจับพระมหาธรรมราชาให้ได้ พระไชย
เชษฐาแค้นเคืองเรื่องพระเทพกษัตริย์ชั้ยแค้นก็ยอมตกลง เกณฑ์กองทัพกลงมาเมืองพิษณุ
โลก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๘ ทำที่ว่าจะตีกรุงศรีอยุธยา แต่จำต้องตีเมืองพิษณุโลกก่อน พระ
มหาธรรมราชาไม่สู้ถนัด มีหนังสือมาขอทัพกรุงให้ยกขึ้นไปช่วยทาง ๓ กับของกองทัพพระเจ้า
หงสาวดีอีกทาง ๓ พระมหินทร ๖ ได้จ้อยกทัพลงขึ้นไป ให้พระยาดีหราเดโชชัยกับ
พระยาท้ายน้ำยกเข้าไปก่อน แะตั้งเป็นความลับไปแก่พระยาดีหาราช ๖ ด้วยว่าให้ทำเป็นได้
ศึกขึ้นในเมือง พระยาดีหาราช ๖ กลับเชื่อความลับนั้นไปทุก พระมหาธรรมราชา ๖ จึงห้าม
ทัพหลวงมิให้เข้าเมือง แล้วทำแพไฟปล่อยลงมาให้ทัพหน้าพระมหินทร ๖ แดกร่นลงมาขึ้น
ไปไม่ได้ พระไชยเชษฐาได้เข้าระคนตีเมืองพิษณุโลกก็ไม่ได้ พอทราบว่ากองทัพพระ
มหินทร ๖ ถอยลงไป แะกองทัพพม่าใกล้จะถึงอยู่แล้ว ก็ให้รีบถอยทัพกลับเมือง พระ
ยาภูพานกับพระยาเถื่อนหาญตามก็ถูกพระไชยเชษฐาตีแตกถอยมา

การที่กรุงศรีอยุธยาคิดกำจัดพระมหาธรรมราชาไม่เป็นผลครั้งนั้น ทำให้พระ
มหาธรรมราชาเอาใจออกหากหันไปพึ่งพม่ายิ่งขึ้น ฉะนั้นพอถึงจกั^๕ พระมหาธรรมราชา

ก็เสด็จไปทูลพระเจ้าหงสาวดีเรื่องพระมหินทร ๑ คิตรีาย พระเจ้าหงสาวดีเห็นสมควร
จึงอภิเษกให้พระมหาธรรมราชาเป็นพระศรีธรรมเพ็ญ (หรือเจ้าฟ้าต้องแก้ว) ครองเมือง
พิษณุโลกนครคือนครหงสาวดีโดยตรง ข้างฝ่ายกรุงศรีอยุธยาทราบข่าวเข้า เกรงการจะหนัก
เหตุอากัฏฐ์ พระมหินทร ๑ จึงไปทูลดวงชนพระมหากัฏฐ์โปรดให้ตามนอชเข้าครองราช
สมบัติตั้งเก่า แล้วเสด็จขึ้นไปรับพระอัฐิที่กรุงศรีอยุธยา กับพระราชนัดดาลงมาไว้เป็นค้ำจุน
นำยั้งกรุงศรีอยุธยาขณะเมื่อพระมหาธรรมราชาเสด็จไปเมืองพะม่า เพื่อที่จะมีให้พระมหา
ธรรมราชาคึกคักบุญ ครั้นพระมหาธรรมราชาเสด็จจากเมืองหงสาวดีทราบเรื่องจึงไปทูลพระ
เจ้าหงสาวดีอีก พระเจ้าหงสาวดีเห็นสมควรจึงจัดกองทัพลงมาเมื่อเดือน ๓๓ ปีมะโรง พ.ศ.
๒๓๓๓ จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ ได้กองทัพพระมหาธรรมราชาเข้าสมทบด้วยอีกทัพ ๓ รวมเป็น ๘
ทัพ ยกมาล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ ๔ ด้านแต่ไทยต่อสู้กับกันเมืองอย่างเข้มแข็ง เขาเป็น
ใหญ่ยิ่งเกรงกลัวได้ยอมจำนนพะม่าเข้าใกล้พระนครไม่ได้ แล้วจึงมีราชสาส์นขอของทัพของพระ
ไชยเชษฐาเข้ามาช่วยตีกระหนาบอีกทัพหนึ่ง ผู้บัญชาการป้องกันพระนครทรงขอ พระยาราม

พระเจ้าหงสาวดี ให้ทัพพระมหาอุปราชาค้านตะวันออก เพราะเห็นคูเมืองแคบ
แต่ไทยสู้รบยังพะม่าล้มตายเป็นอันมากเข้าไม่ได้ จึงถอยไปตั้งค่ายห่างจากคูเมือง ๓๐ เส้น
แล้วให้พระมหาธรรมราชาเกณฑ์คนไปตัดคันศรมาทำเด้าระเนียบขึงตึงขึ้นไทย แล้วจึง
ให้ตั้งค่ายเป็นแนวที่ ๒ ที่ ๓ เร่มาจนถึงคูเมือง ตอนนั้นใกล้ค่ายไทย ๆ ยิงโต้กัน พอรุ่งขึ้น
คูเมืองเข้ามาตรวจตราทางด่านแม่น้ำคานใด ก็หนีให้เรือเข้าไปตั้งของแฉะเสบียงอาหารแก่
ไทยได้ แล้วให้พระมหาอุปราชามองหน้าตรงมายังเกาะแก้ว (หน้าวัดสุวรรณ) ๓ ให้
พระเจ้าแปรมณฑลเข้ามาทูลจันทน์ (ตรงด่านอยุธยาบัดนี้) พระเจ้าหงสาวดีจะทำถนนข้าม
มาตรงสะพานเกตุ (ไต่วังจันทร์เกษม) เร่ทัพเสด็จให้ทัน มีถนนจะถูกประหารชีวิต
พวกพลต่างเกรงพระราชอาญาจะคมเข้าตมคูเมืองเป็นด่านมารถคนหน้าถูกยิงตาย คนหลังก็
หนุนเนื่องกันเข้ามาไม่หยุดหย่อน

ขณะนั้นเมื่อญัตติเจ้าพระมหากัฏฐ์โปรดระดมไพร่พล ชาวพระนครเกิด
ความวิตกหวาดไม่กล้าตั้งรักษาหน้า พระยารามจึงให้ถอยเข้ามาตั้งค่ายนอกแนวหนึ่งชั้นในพระ
นคร เขากำแพงพระนครเป็นแนวต่อสู้ พระเจ้าหงสาวดีได้ทัพพลเข้าระดมที่ด่านตะวันออก

พร้อมกัน ข้าศึกเข้าเมืองได้ตรงเกาะแก้วแต่พระมหาเทพรักษาหน้าท้าวเข้มแข็ง รัศมียัง
 ข้าศึกถอยข้ามคูเมืองออกไป พระเจ้าหงสาวดีเพียรต่อสู้ถึง ๕ เดือนก็ไม่ได้พระนคร รัศมี
 จึงคิดตั้งปรึกษาข้าราชการทั้งหลายดู พระมหาธรรมราชาออกอุบายให้คนถือหนังสือเข้าไป
 ถวายพระวดีทูลทูลศรัยว่า ให้ส่งพระยารามออกมา และให้ออกมายอมอ่อนน้อมเสีย
 พระเจ้าหงสาวดีก็ทรงจะยอมเป็นไมตรีเหมือนคราวก่อน พระวดีทูลทูลศรัยเอาหนังสือนั้นไป
 ถวายพระมหินทรฯ ให้ไปปรึกษาข้าราชการทั้งหลายดู ต่างลงความเห็นพร้อมกันว่า จะสู้
 ไม่ไหว ควรทำตามอย่างพระมหาธรรมราชาออกมาจะดีกว่า พระมหินทรฯ จึงให้พาตัว
 พระยารามออกไปถวายพระเจ้าหงสาวดี ๆ ปรึกษาข้าราชการดูว่า จะยอมเป็นไมตรีกับ
 ไทยหรือไม่ ข้าราชการทูลว่าไม่ควรยอม เพราะได้เสียผลประโยชน์มากแล้ว พระเจ้า
 หงสาวดีก็ให้ทูตเข้ามาบอกหาให้อยอมแพ้เป็นเชลยศึกก็จจะยอม พวกคนไทยตั้งนั้นต่าง
 ก็พากันโกรธแค้นอาดาต่อสูจนเค็มกำดั่งไม่ยอมออกไปอ่อนน้อม ธรรมนั้นพระเจ้าหงสาวดี
 ทรงทราบทั่วทัพระโฆษาชญาตงมาถึงเมืองเพชรบูรณ์ จึงปลดปล่อยเป็นลูกศิษย์ของ
 พระมหินทรฯ ไปเร่งทัพลงมาแล้วเองของทัพเข้าสู้ได้ โฉมทัพพระโฆษาชญาตงกลับ
 ไป ครั้นมีชัยชนะแล้วให้ระดมพลเข้าโจมตีพระนครอีกหลายครั้งก็ไม่สำเร็จ จนถึงเดือน
 ๗ พระมหาธรรมราชารับอาดาจะเข้าเกลี้ยกล่อมลูกชาวพระนครซึ่งต้องหนีออกไป เมื่อ
 หมดหนทางเข้าจึงเกลี้ยกล่อมพระยาจักรีให้ทำเป็นหนเข้าพระนคร พระมหินทรฯ ทรงตั้ง
 ให้บัญชาการรบทั่วไป พระยาจักรีก็เริ่มทรยศทำให้กำดั่งอ่อนแอ เช่นเกลี้ยกล่อมไทย
 เข้มแข็งในการรบพุ่งเป็นต้น พอเห็นว่ากำดั่งรักษาพระนครอ่อนดงแล้ว ก็มีบัญชาออก
 ไปให้ทัพพระเจ้าหงสาวดีเข้าโจมตีทุกด้าน กรุงเดียนแก้วพม่าเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ แรม
 ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๑๓๓ ศักราชตั้งแต่เดิมใจถึง ๘ เดือน

ทัพระเจ้าหงสาวดีเข้าเมืองได้ถือว่าตั้งรบพุ่งเสียพลมาก จึงให้เก็บบริ
 ภัณฑ์ที่ปลงและกวาดต้อนผู้คนเอาไปเป็นเชลย เหลือไว้ให้ประจำเมืองเพียง ๓๐,๐๐๐ คน
 ทรงสถาปนาพระมหาธรรมราชาเป็นกษัตริย์ของพระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า

สมเด็จพระศรีธรรมเพ็ญ ส่วนพระมหินทราธิราชกับพระราชนัดดักถูกกวาดต้อนไปด้วย แต่
พระมหินทราฯ ไปสวรรคตเสียกลางทาง นับเป็นที่สุดในกษัตริย์ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ๓๓
พระองค์ ซึ่งได้ครองกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลา ๑๑๗ ปี พระเจ้าหงสาวดีอยู่ในกรุงศรีอยุธยา
จนตลอดฤดูฝนจึงยกทัพกลับกรุงหงสาวดี นับแต่นั้นมาเมืองไทยก็ตกเป็นประเทศราชกับ
เมืองหงสาวดีตลอดเวลา ๑๕ ปี

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พ.ศ. (๒๑๓๓ - ๒๑๔๘)

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นราชนิโอรสของสมเด็จพระมหาธรรมราชา
พระวิสุทธิกษัตริย์ ราชบิดาสมเด็จพระสุริโยทัย ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๘ พ.ศ. ๒๑๐๖
พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาและตีเมืองพิษณุโลกได้นั้น พระเจ้า
บุเรงนองได้ขอพระนเรศวรไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวจำนำให้สมเด็จพระ
มหาธรรมราชาคิดร้ายพระองค์นั่นเอง ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พระเจ้านุเรงนอง
เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ และสมเด็จพระมหาธรรมราชาได้รับขลิบเกล้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินกรุง
ศรีอยุธยาแล้ว สมเด็จพระมหาธรรมราชาจึงถวายพระสุพรรณเทวีราชธิดา ซึ่งเป็นพระ
พี่นางไปเป็นพระมเหสีพระเจ้าหงสาวดีฯ จึงให้พระนเรศวรกลับคืนเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๕ ใน
คราวนั้นพระองค์มีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา และได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระมหาอุปราช ไป
ครองเมืองพิษณุโลก ดำรงราชการหัวเมืองฝ่ายเหนือ

เหตุการณ์เมื่อตอนขึ้นเสวยราชย์

สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระผิวนิกรบมาตั้งแต่พระเยาว์แล้ว จะเห็นได้
จากการโปรดฝึกหัดในเพลงอาวุธ และเกณฑ์บุตรข้าราชการมาช่วยรบราวคราวเดียวกัน
มาหัดเพลงอาวุธซึ่งคนเหล่านั้นได้เป็นกำลังของพระองค์ในภายหลังไปเป็นอันมาก

ในการแสดงความสามารถหาญกล้าบุรุก ท้าให้เห็นว่าพระองค์มีความกล้าหาญ
สมกับเป็นกษัตริย์นักรบคือ ในขณะที่ประทับอยู่ในพระนครศรีอยุธยาแล พระยาจันทน์

ขุนนางในเมืองเขมรเข้ามาจับชาวในกรุงแล้วตบลงเรือดำเกาหนีไป สมเด็จพระนเรศวร
ทรงทราบ จึงยกกองทัพเรือติดตามไป เรือสมเด็จพระนเรศวรทันเรือพระยาจันจนที่ปาก
น้ำได้ตอถล่มชน สมเด็จพระนเรศวรเร่งเรือพระที่นั่งให้ชนหน้าเรือชน แล้วได้จกออก
ทรงเป็นนกดขี่อย่างสาหัสที่หน้าเมืองอย่างไม่มีหวาดเกรง จนราษฎรแต่งทหรงถูกซำก็ยกแยก
พอสเรือพระยาจันจนต้องน้ำตกได้อ้อมแผ่นดินไปได้ เรือที่ทรงเป็นแต่เรือยาวลัดถันไม่ไหว
จึงต้องได้จกถล่ม

เหตุการณ์เหล่านี้ไปสู่การถือสหภาพของไทย ก. การที่ไทยยังคงอยู่ได้
อำนาจของพม่าเวลานั้นเพราะความจำใจ ทั้งความรู้ดีของชาวไทยส่วนมากจึงปรารถนา
ที่จะเป็นอิสระ แลยังหาผู้นำและโอกาสมิได้ ครั้นเมื่อปรากฏชัดแจ้งว่า สมเด็จพระนเรศวร
เป็นผู้มีอุปนิสัยกล้าหาญ ไม่ปรารถนาพึ่งสมันเป็นนกรับ ทั้งยังมีลักษณะเหมาะที่จะเป็นผู้
นำที่จะกู้เอกราชได้ ไทยก็หวังที่จะกู้เอกราชของตนได้แน่นอน เป็นอันว่าชาวไทยทุกคน
เวลานั้นต่างก็กำลังรอคอยแต่โอกาสอย่างเดียวกัน

ข. บังเอิญพระเจ้าหงสาวดี บุเรงนอง ประชวร ดัน พระชนม์ ถึงใน พ.ศ. ๒๓๒๔
มั่งไธยถึงหม่อมหาอุปราช ได้สืบราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าหงสาวดี
นันทบุเรง เป็นกษัตริย์ผู้ดัดแผ่นดินใหม่ จะมีท้องตราบอกข่าวไปยังหัวเมืองประเทศราช
โอกาสสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคต ได้โปรดให้พระนเรศวรเสด็จไปหงสาวดีแทน
พระองค์ เมื่อเปลี่ยนรัชกาลใหม่ตามประเพณี ทั้งเพื่อจะได้สืบความเป็นไป ในเมือง
พม่าด้วย

ครั้นนั้นหัวเมืองประเทศราชต่างก็พากันส่งคนไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีของกใหม่ด้วย
ทุกประเทศราชแต่เจ้าฟ้าไทยใหญ่เมืองคัง ซึ่งคิดแข็งเมืองเพิกเฉยเสียไม่ได้เฝ้า พระเจ้า
หงสาวดีจึงให้กองทัพไปตี แต่ทรงดำริจะฝึกหัดนายทหารรุ่นใหม่ ๆ บ้าง ทั้งประสงค์จะให้
เป็นเกียรติยศแก่เมืองตามเกียรติราชโอรสด้วย จึงแต่งตั้งให้พระมหาอุปราชาราชโอรสคุม
กองทัพหงสาวดีทัพ * ให้พระสังกตคุณของหัวเมืองคองฮู * ให้พระเรศวรคุมกองทัพ
กรุงศรีอยุธยาทัพ * รวมเป็น * ทัพ ยกไปตีเมืองคังเป็นทำนองประชันฝีมือกัน

สงครามคราวพระมหาอุปราชเป็นฝ่ายเข้าตีวันแรกก็ไม่สามารถจะตีได้ เพราะเมืองคงขยันเขา ชาวเมืองคอยสู้เข้มแข็ง พระดังกทศยกเข้าตีวันที่สองก็ตีไม่ได้เช่นเดียวกัน ครั้นถึงเวรสมเด็จพระนเรศวรบ้าง พระนเรศวรให้ทหารคุมกองทัพใหญ่ไปขึ้นในหนทางหลังเขาซึ่งพระองค์ไปดำรงพบ แล้วให้กองทัพเล็กทำไปให้ร้องแฉะยกเข้าตีทางด้านหน้า พวกเมืองคงมีพระองทางด้านหน้าหมด ทหารไทยก็ยกขึ้นทางด้านหลัง จับตัวเจ้าฟ้าเมืองคงได้ นำมาถวายพระนเรศวร พระมหาอุปราชกับพระดังกทศได้ความระอายก็เกลี้ยตรงพระนเรศวรแต่บัดนั้นมา

ก. สมเด็จพระนเรศวรไปเมืองหงสาวดีครั้งนั้นมีผล ๒ ประการ คือ

๑. ทำให้พม่าเห็นว่าไทยเป็นชาติที่รบก็ดำนารชำนานุกิต โดยการปราบเมืองคงได้สำเร็จ ซึ่งให้พระดังกทศและมหาอุปราช (มังสามเกียด) โดยอำพันแล้วหาตีได้สำเร็จไม่

๒. สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงสังเกตเห็นว่า ความเป็นไปในเมืองพม่าเกือบจะเป็นป่วนเพราะหัวเมืองประเทศราชทั้งหลายไม่เกรงกลัวพระเจ้าันนทบุเรงเหมือนพระเจ้าบุเรงนอง เมืองขึ้นต่าง ๆ เช่น มอญ ไทยใหญ่ และยะไข่ เป็นต้น ต่างก็พากันเอาใจออกหากหาโอกาสตั้งเป็นอิสระด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งจึงเป็นประโยชน์อันสำคัญของไทยที่จะได้เตรียมตัวกู้เอกราช

สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ ได้กล่าวมาแล้วว่าไทยเราเคยขอโอกาสในที่ประชุมประชาชาติอยู่เท่านั้น ต่อมาไม่ช้านักโอกาสก็มาถึง กล่าวคือ ทางประเทศพม่า พระเจ้าหงสาวดีจะตั้งเมืองขึ้น พระเจ้าหงสาวดีจึงเกณฑ์ทัพหัวเมืองประเทศอื่น ๆ ให้ยกไปปราบยังจะเช่นเคย พระนเรศวรเห็นสมควรจึงออกทัพไปช่วย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๖ หมายความว่าพระเจ้าหงสาวดีเพียงพ่อทางเมืองยังจะตั้งเมืองหงสาวดีซ้ำเดิม ถ้าหากพระเจ้าหงสาวดีชนะก็คิดแต่เพียงกวาดเขากลับครัวไทยกลับคืนมา พระนเรศวรจึงเข้าไปเมืองแครงเมื่อเดือน ๖ พ.ศ. ๒๓๒๗

สมเด็จพระมหาอุปราชซึ่งได้รับหน้าที่รักษาหงสาวดี นั้น ถัดจากพระเจ้าหงสาวดี

เดีย * จึงออกขุนยาให้พระยาเกียรติพระยารามนายทหารมอญเป็น ข้า หาดวงยก ขึ้นมา รับทัพ
พระนเรศวรที่เมืองแครง * และตั้งเป็นความลับว่าถ้าพระมหาอุปราชาทิพย์ไทยทางด้านหน้า
ก็ให้ทัพพระยาเกียรติพระยารามคักระหนาบห้อม หักเป็นคราวเคราะห์ดีของชาวไทยที่จะ
ตั้งตัวเป็นอิสระได้ จึงบังเอิญให้พระยาเกียรติพระยาราม นำความมาบอกพระมหาเถร
คันฉ่องผู้เป็นอาจารย์เดิวก่อน พระมหาเถรคันฉ่องเป็นพวกมอญซึ่งเกลียดชังพวกพม่าอยู่
แล้ว จึงได้ห้ามปรามพระยาพระยาเกียรติ พระยาราม และนำความมากราบทูลสมเด็จพระ
พระนเรศวรให้ทรงทราบ ด้วยเหตุนี้เองสมเด็จพระนเรศวรจึงฉวยโอกาสประกาศอิสรภาพ
ณ เมืองแครงเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๗ และการเป็นประเทศราชของไทยก็สิ้นสุดลงวันนั้นเอง

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพแล้ว ก็ดำริจะไปตีกรุงหงสาวดี
เป็นการแก้แค้น บังเอิญได้ข่าวว่า พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบเร่งไปรบมัยชัยแกเมืองชองแคะและ
กำลังยกทัพกลับตีพม่าที่ไทยที่ไปครั้งนั้นน้อยนัก เห็นจะตีได้ใหญ่ไม่ไหว สมเด็จพระ
นเรศวรจึงสั่งทหารออกไปเที่ยวบอกครอบครัวชาวไทยที่ถูกพม่ากวาดต้อนไป นั้นให้ ยก ล่วง
หน้ามาก่อน ส่วนพระองค์เองคุมทัพไทยคอยระวังมาค้ำหลัง พอข้ามแม่น้ำสะโตงมาได้
ก็พอสักกองทัพพระมหาอุปราชายกตามมาถึง กองทัพทั้งสองฝ่ายยังรบกันคนละฝั่ง สมเด็จพระ
นเรศวรทรงพระแสงปืนลูกธรรมาแม่ทัพพม่าตาย กองทัพพม่าเลยขาดมือ ไม่กล้า
ยกข้ามแม่น้ำคืบตาม พระแสงปืนนั้นใครชื่อว่า "พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง"

เมื่อกลับมาถึงกรุงแล้ว สมเด็จพระนเรศวรจึงนำมหาเถรคันฉ่องและพระยา
เกียรติ พระยารามเข้าเฝ้า และกราบทูลเหตุการณ์ให้พระมหาธรรมราชาทรงทราบ พระ
มหาธรรมราชาจึงมอบหมายให้สมเด็จพระนเรศวรเป็นบัญชาการทัพเพื่อต่อสู้พม่าต่อไปโดย
เด็ดขาดแต่พระองค์เดียว

เมื่อไทยได้ประกาศอิสรภาพแล้ว พม่าจึงยกทัพใหญ่มาตีกรุงศรีอยุธยา เพื่อ
หวังจะให้ไทยตกอยู่ใต้อาณาตามเดิมอีก ๓ ครั้ง แต่สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงนำทัพเข้า
ต่อสู้รบโต้พม่าแตกถอยไปทุก ๆ ครั้ง

สมเด็จพระมหาธรรมราชาฯ ทรงราชสมบัติสืบมาถึง พ.ศ. ๒๑๓๓ ก็เสด็จ
สวรรคตสมเด็จพระนเรศวรก็ได้เสวยราชสมบัติต่อมา

เหตุการณ์เมื่อได้เสวยราชย์แล้ว

ในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมหามงคล ๘ ครั้ง ดังกรมการสำคัญ
มีดังจะกล่าวต่อไป

๑ สงครามยุทธหัตถี พ.ศ. ๒๑๓๕

ก. การเริ่มต้นสงคราม สงครามคราวนี้สาเหตุเนื่องมาจากเมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๓
คัมภีร์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสวยราชย์แล้ว พระเจ้าหงสาวดีให้มหาอุปราชยก
ทัพจำนวนพอสมควรเข้ามาตีเมืองไทย แต่ถูกตีถูกไทยตีแตกพ่ายแพ้ไปอย่างยับเยิน พระ
เจ้าหงสาวดีจึงให้พระมหาอุปราชยกทัพใหญ่มาตีเมืองไทยแตกต่อกองครั้งหนึ่ง ทงนกเพราะ
เกรงบรรดาประเทศราชทั้งหลายจะคบคิดกันจะก่อกบฏและพาลันกระด้าง กระเดื่องขึ้น ในภาย
หน้า จึงตั้งมาจะตีเมืองไทยให้ตกอยู่ใต้อาณาจักรได้ พอดีในปี พ.ศ. ๒๑๓๕ ทัพซึ่งให้
เกณฑ์พม่า มอญและไทยใหญ่เข้าเป็นกองทัพใหญ่ ให้พระมหาอุปราชเป็นแม่ทัพ
ยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ แล้วให้กองทัพเมืองของตนและเมืองแปรเข้ามาทางด่านแม่ละ
เมาตีกระหนาบลงมาจากทางเหนืออีกทางหนึ่งแล้วกองทัพยกเข้ามาทางเหนือของเมืองทพ
ยังมาไม่ทันถึงก็พอสั่งเสร็จสงคราม

ข. เหตุการณ์ระหว่างสงคราม กองทัพพระมหาอุปราชที่ยกมาคราวนี้
ไพร่พลมากกว่าไทยมาก เดินทัพเข้ามาทางเดิม ผ่านเมืองกาญจนบุรี และตั้งชุมนุมพล
อยู่ที่ตะพานขวางเมืองสุพรรณบุรี (เดี๋ยวนี้มีรอยเขื่อนค่ายใหญ่ปรากฏอยู่) ส่วน
สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ยกไปรบให้เตรียมกองทัพไปตั้งที่พม่าทางสุพรรณบุรี แต่ต่อมา
ทรงเห็นว่ากำลังฝ่ายไทยมีน้อยกว่าพม่า จึงตกลงพระทัยตั้งค่ายมั่นคอยรับกองทัพพม่าที่
ค่ายลพของดาหรัย แล้วให้พระยาศรีไศนรงค์ยกพลไปลาดตระเวนดูลาดเอาข่าวศึก แล้วรับ
สั่งให้คอยดูกับข่าวศึกเป็นอันขาด พระมหาอุปราชทราบข่าวไทยยกกองทัพมาตั้งค่ายลพน้อย
กว่า ก็คิดจะใช้กำลังทุ่มเทโจมตีให้แตกไปแล้วจะได้บุกเข้ากรุงศรีอยุธยาทีเดียวจึงให้
เคลื่อนทัพเข้ามาตามลำดับ ในที่สุดกองทัพพม่าได้ปะทะกับทัพพระยาไศนรงค์ พระยา
ศรีไศนรงค์ก็กล้าตั้งน้อยกว่ามากด้านทวนไม่ไหวก็แตกวิ่งมา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเห็นว่า

การศึกษานี้แปรไปจากที่ทรงคาดไว้แต่เดิม ก็ทรงเปลี่ยนอุบายใหม่ คือให้ขุนกองทัพอใหญ่
ไว้ พอพม่าหลงใจได้พระยาศรีไปนครกันมากรับตั้งให้พทขุมเข้าโจมตีกันที่ พม่าไม่รู้
ตัวก็ตกใจเกิดรบเรกันเป็นชดหม่าน ข้างพระที่นั่งซึ่งสมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระ
เอกาทศรถทรงไปในวันนั้นเมื่อญกมณได้ศลุยเข้าไปในหมู่ข้าศึกแต่อาพิง ๕ ข้าง ครั้นพอผล
สุดจึงลงสมเด็จพระนเรศวรทอดพระเนตร เห็นพระมหาอุปราชประทับ ข้างพระที่นั่ง พร้อม
ด้วยแม่ทัพนายกองพม่าก็คิดดินพระทัยโดยฉับพลัน ได้ข้างพระที่นั่งเข้าไปทำพระมหาอุป—
ราชาราชซึ่งตัวคือตัว พระมหาอุปราชจะไม่รับทำก็จะขายพระทัย จึงขับข้างพระที่นั่งออก
คือตัวด้วย ในที่สมเด็จพระมหาอุปราชเสด็จที่ สมเด็จพระนเรศวรเอาพระแสงว่าวพันถูกพระ
มหาอุปราชสิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถได้ขึ้นข้างกับมังจาชะ
โรนายทัพหน้าพม่าและทรงมีชัยอันเกินกัน พอศึกยกกองทัพไทยตามไปทันก็เข้าซัดเค็มตี
ทัพพม่าแตกกระจัดกระจายไป การที่สมเด็จพระนเรศวรทรงมีชัยชนะในสงครามยุทธหัตถี
ครั้งนี้ นับว่าเป็นที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่ง และได้ทรงสร้างพระเจดีย์ ไว้เป็นที่ระลึก ณ ต้า
บถนั้นของภทหนึ่งด้วย ซึ่งในบถนั้นเรียกว่า ตบถเจดีย์

ก. ผลของสงครามคราวนี้ พระเจ้าหงสาวดีกับทพเรง เมื่อได้ทรงทราบ
ว่าพระมหาอุปราชสิ้นพระชนม์และกองทัพก็แตกพ่ายซึก ก็เสียพระทัย สิ้นความมานะ
ที่จะมาปราบปรามเมืองไทย ในไม่ช้าพม่าก็เสื่อมอำนาจลง เป็นเหตุให้สมเด็จพระนเรศวร
ทรงฉวยโอกาสยกกองทัพไปรุกรานพม่าบ้างเป็นการแก้แค้นอีกหลายคราว

๒. ปราบเขมรจับพระยาละแวกทำพิธีปฐมกรรม

เมื่อเสร็จศึกทางพม่าแล้ว สมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระเอกาทศรถได้กรีธา
ทัพใหญ่เพื่อไปตีเมืองเขมรเป็นการแก้แค้น ในการที่เขมรคอยหาโอกาสเข้ารุกรานและเข้าตี
ไทยเนื่อง ๆ ทั้งในสมัยไทยตกอยู่ในอำนาจของพม่าและในเวลาที่ไทยบอบช้ำ สมเด็จพระ
นเรศวรจึงมีพระทัยเจ็บแค้นเขมรเป็นอันมาก จึงตั้งให้พระราชมณูเป็นแม่ทัพหน้า ออกกอง
ทัพไปตีเขมร พระราชมณูเข้าตีนครหลวงแตกจับพระเจ้าแผ่นดินเขมร คือชนกพระดัต
ถาได้นำมาถวายสมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระนเรศวรจึงทรงทำพิธีปฐมกรรมประหารชีวิต

นักพระจัดการเอาโศกิตถ์พระบาท ให้สัมพันธ์กับความแค้นและความชั่วร้ายของเรมร เมื่อเสร็จ
ศึกแล้วพระองค์ทรงให้กองทัพไทยของหนึ่งอยู่ควบคุมต่อไปแล้วเสด็จยกทัพกลับพระนคร

๓. ยกไปตีหงสาวดีครั้งแรก

เมื่อขยายอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาออกไปถึงเมืองทวายและหัวเมืองมอญฝ่าย
ใต้แล้วสมเด็จพระนเรศวรก็เห็นเป็นโอกาสที่จะไปรุกรานพม่าเป็นการแก้แค้นบ้าง จึงเสด็จ
ยกทัพหลวงไปตีเมืองหงสาวดีเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๗ โดยมีความมุ่งหมายว่า

๑. ถ้าเป็นโอกาสก็จะตีหงสาวดีให้แตกทีเดียว
๒. ถ้าตีไม่สำเร็จก็จะตั้งเฝ้าอยู่ทาง และประมาณกำลังพม่าไว้พลางก่อน เพื่อ
เป็นประโยชน์สำหรับยกไปตีพม่าอีก
๓. แม้จะตีสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม ก็จะสามารถครอบครองวิชาศึกมาเป็น
เรดยให้มาก

การที่ไทยยกไปรุกรานพม่าเพื่อแก้แค้นคราวนั้น มีข้อเสียเปรียบพม่าที่ยกมา
รุกรานไทยคราวก่อน ๆ หลายประการ คือ

(ก) ฝ่ายไทยมีกำลังน้อย เพราะถูกพม่าตียับเยินมากก่อนแล้ว ทั้งเพิ่งจะได้
ก่อสร้างสร้างตัวขึ้นใหม่ ๆ

(ข) คราวนั้นหัวเมืองมอญไม่ได้เป็นของไทยทั้งหมด ทั้งที่แข็งจากไทยได้ไว้
แต่เมืองภาคใต้ตั้งแต่เนาะตะมะลงมาเท่านั้น หัวเมืองเหล่านั้นไม่คบกับบริบูรณ์ด้วย

การสงครามคราวนั้นสมเด็จพระนเรศวรยกกองทัพไปตีเมืองหงสาวดีได้ แต่ไม่
สามารถตีได้เพราะกำลังไม่เพียงพอ และยังขาดเสบียงอาหาร ทั้งเกรงกองทัพเมืองของตน
เมืองยังจะเมืองแปรจะยกมาตีกระหนาบ จึงต้องยกกลับกรุงศรีอยุธยา เมื่อต้น พ.ศ. ๒๑๒๘

๔. ตีหงสาวดีครั้งที่ ๒

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีบัญชาทำสงครามติดกับพม่าในข้อสำคัญ ๒ ประ
การ คือ

๑. ถนนติดต่อผู้คนมากด้วยคนน้อย
๒. เมื่อเป็นทีแล้วไม่ทิ้งโอกาส แต่หาไม่เมื่อไม่พบ

ด้วยเหตุนี้เมื่อทัพมาคราวแรกไม่สำเร็จ ดมเด็จพระนเรศวรจึงรथाโองาส
มาจนเกิดความปั่นป่วนในบ้านเมืองพม่า ทรงเห็นว่าเป็นที่แล้วจึงเสด็จยกไปตั้งค่ายที่
ชักรวงหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๒

สาเหตุแห่งความปั่นป่วนในพม่าครั้งนั้น คือ

ก. พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรง ทรงตั้งพระเจ้าองค์หลวงเป็นโอรสองค์หนึ่งเป็น
มหาอุปราชแทนองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในคราวยุทธหัตถี เป็นเหตุให้พระเจ้าแปรโอรสองค์
หนึ่งขัดเคืองเคยเป็นกบฏครั้งเมืองชน

ข. เนื่องจากเมืองแปรเป็นกบฏขึ้น ทำให้กรุงศรีสัตนาคนหุตแห่งเมืองชนบาง
เวลานั้นพระเจ้าหงสาวดีไม่ไว้วางใจบรรดาหัวเมืองประเทศราชทั้งหลาย จึงรับสั่งให้ส่งบุตร
มายังหงสาวดีเพื่อเป็นตัวประกัน แต่เมืองของอู เชียงใหม่ และยะไข่เพิกเฉยเฉยไม่ยอมส่ง
ไป พระหงสาวดีทรงขัดเคือง แก่เจ้าคองมิง

ค. มังนรราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ เกรงว่าเมืองศรีสัตนาคนหุตและหัวเมือง
ใกล้เคียงจะรวมรบเมืองเชียงใหม่ทั้งจะพึ่งเมืองหงสาวดีก็ไม่ได้ จึงตั้งขอขออนุญาตยอม
ต่อกรุงศรีอยุธยาแต่เดิมมา

ง. พระเจ้าคองอูและพระเจ้ายะไข่เห็นอำนาจหงสาวดีเสื่อมลง ส่วน
สมเด็จพระนเรศวรทรงตั้งอยุธยาตั้งวังโอรสขึ้น จึงขอขออนุญาตยอมขึ้นต่อสมเด็จพระนเรศวร
แต่ภายหลังพระเจ้าคองอูถูกขย่งเลยกตัญญูเขาใจออกหากจากกรุงศรีอยุธยา

ในขณะที่สมเด็จพระนเรศวรทรงกระทำทัพใหญ่จะไปตั้งหงสาวดีนั้น พระเจ้า
คองอูรับซึ่งโองาสเกิดยกด้อมพระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรง ให้หนีออกจากเมืองหงสาวดี
ไปตั้งรับอยู่ที่เมืองคองอู แล้วปล่อยพองกระไชเข้าปล้นทำลายเมืองหงสาวดีตามชอบใจ
สมเด็จพระนเรศวรเสด็จไปถึงปรากฏว่าหงสาวดียับเยินไปหมดทั้งหัวเมือง จึงเสด็จตามไปตั้ง
เมืองคองอู แต่เมืองคองอูเมืองคองอูอยู่ห่างไกลจากหงสาวดีมาก ฉะนั้นการดำรง
อาหาร ทั้งเนื้อของทัพไทยยกไปถึงนั้นก็ยากเข้าในฤดูฝน ไฟรพธิดาโรยเจ็บไข้ จึงตั้ง
ค่ายและตั้งถอยกลับ แต่อย่างไรก็ตามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงแผ่พระ
เดชานุภาพไปถึงราชธานีพม่า เป็นการแก้แค้นแทนพม่าที่เคยถูกรุกรานไทยมาแต่ก่อน

ผลของการสงครามคราวนี้

๓. อำนาจของพระเจ้าหงสาวดีเสื่อมโทรมลงถึงที่สุด และเมืองหงสาวดีก็ได้เป็นราชธานีของพม่าชกเคยดงแสนมา

๔. หัวเมืองประเทศราชของพม่าที่เป็นเมืองใหญ่มีเมืองแปะเมืองอังวะและเมืองไทยใหญ่ ทั้งหลายก็พากันตั้งตนเป็นอิสระกันทั่วไป นับว่าราชอาณาจักรพม่าซึ่งเคยรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยพระเจ้าหงสาวดีตระกูลเบ็งชเวต และบุเรงนอง ก็ถึงกาลอวสานลงในครั้งนี้

๕. การตีเมืองอังวะ

ต่อมาพระเจ้าหงสาวดีนั้นทนบุเรงนองปลดปล่อยพระชนม์ด้วยยาพิษ หัวเมืองทั้งหลายของพม่าก็ทำสงครามประหัตประหารกันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ ในที่สุดเมืองอังวะมีกำลังเข้มแข็งจนขยายอาณาเขตบุกรุกหัวเมืองไทยใหญ่ซึ่งอ่อนแอแล้วเป็นเหตุให้พระนเรศวรทรงจัดกองทัพไปปราบปรามพม่า แต่มองเจ็ญไปประจวบหนกชนกกลางทางเลยได้จัดจตุรภคคัมภีร์เมืองหังหลวง (หรือเมืองหางอยู่เหนือเมืองเชียงใหม่นับไป) ในอาณาเขตพม่าขึ้น และเคยเป็นราชธานีของไทยใหญ่ในครั้งโบราณ) เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๖ สมเด็จพระเอกาทศรถัญเชิญพระศกกับพระนครศรีอยุธยาและทรงราชาภิเษกเป็นกษัตริย์สืบราชสมบัติต่อมา

บทที่ ๙

อาณาจักรศรีอยุธยาสมัยสมบูรณ์

กษัตริย์ที่เสวยราชสมบัติในสมัยนี้มีอยู่ด้วยกันถึง ๕ พระองค์ คือ

การสืบราชสมบัติ

เสวยราชย์ ปี สวรรคต

รัชกาลที่ ๑๘	สมเด็จพระเอกาทศรถ	๒๑๔๘	๑๖	๒๑๖๓
รัชกาลที่ ๒๐	เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์	๒๑๖๓	(ถูกปลงพระชนม์)	
รัชกาลที่ ๒๑	พระเจ้าทรงธรรม	๒๑๖๓	๘	๒๑๗๑
รัชกาลที่ ๒๒	สมเด็จพระเชษฐาธิราช	๒๑๗๑	๓	๒๑๗๓
รัชกาลที่ ๒๓	สมเด็จพระเอกาทศรถ	๒๑๗๓	๓๗	วัน (ถูกปลด)
รัชกาลที่ ๒๔	สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	๒๑๗๓	๒๕	๒๑๙๘
รัชกาลที่ ๒๕	สมเด็จพระเจ้าฟ้าชัย	๒๑๙๘	๑	๒๑๙๙
รัชกาลที่ ๒๖	สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศา	๒๑๙๙	(๓ เดือน)	(ถูกกำจัด)
รัชกาลที่ ๒๗	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๒๑๙๙	๓๒	๒๒๓๑

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. ๒๑๙๙—๒๒๓๑

ประเทศไทยหลังจากรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช นับเป็นสมัยที่บ้านเมือง
 ประสบความสงบร่มเย็นด้วยพระเกียรติในการทำสงครามของสมเด็จพระ—
 นเรศวรปรากฏไปทั่วประเทศเพื่อนบ้านทุกทาง ไทยจึงหาช้างศึกศัตรูได้ และทำให้
 ว่างศึกมาเป็นเวลายาวนาน พระมหากษัตริย์ไทยที่เสวยราชย์สืบต่อมาจากสมเด็จพระ—
 นเรศวรมหาราชมีหลายพระองค์ แต่เราจะเลือกมากล่าว ณ ที่นี้เพียงพระองค์เดียว คือ
 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระราชประวัติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้า
 ปราสาททอง ซึ่งประสูติแต่พระมเหสี เมื่อสมเด็จพระเจ้าปราสาททองสวรรคตเมื่อ
 พ.ศ. ๒๑๙๘ ได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่เจ้าฟ้าชัยพระโอรสองค์ใหญ่ ซึ่งประสูติแต่
 พระชายาเดิม เจ้าฟ้าชัยครองราชสมบัติได้ ๑ ปี สมเด็จพระนารายณ์ก็คบคิดกับพระศรี—
 สุธรรมา ซึ่งเป็นพระเจ้ายา เข้าปล้นพระราชวัง จับเจ้าฟ้าชัยปลงพระชนม์เสีย
 แล้วยกพระศรีสุธรรมราชาชนครของราชสมบัติแทน แต่พระศรีสุธรรมราชาเสวยราชย์อยู่

เพียง ๓ เดือน ก็ได้เข้าหาพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระยาธรรมาธิราชวรนายก ซึ่ง
เวลานั้นทรงดำรงตำแหน่งมหาอุปราชอยู่ จึงเกิดคิดใจกันขึ้น ถึงกับทำสงครามกลางเมือง
ในที่สุดพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระยาธรรมาธิราชวรนายก จึงนำไปประหารเสีย แล้วได้ตั้งขึ้นครอง
ราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระวรวงศาธิราช ๓ แต่ทว่าประจักษ์—
คำศัพท์เรียกว่าสมเด็จพระนารายณ์ตามเดิมทั้งนั้น กษัตริย์องค์นี้เป็นกษัตริย์ที่ทรงทำคุณ
ประโยชน์ให้แก่ชาติอย่างใหญ่หลวงพระองค์หนึ่ง จนได้สมญาว่า “มหाराช” พระองค์
มีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดในการปกครองประเทศ ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ขยันขันแข็ง
ทำงานมาก มีพระราชวิจารณ์อยู่เสมอ ทรงศึกษาความรู้ทุกอย่างด้วยความรอบคอบละเอียด
ทรงรู้จักผ่อนปรนในคราวที่ควรผ่อน ทั้งเคร่งครัดในคราวที่ควรเคร่ง จึงจะเห็นได้ว่า
เหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์เป็นลำดับไป

๑. เชื้อพระวงศ์และข้าราชการ

เนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงสถาปนาโดยการรับพระญาติ—
วงศ์ของพระองค์เอง จึงไม่ได้อ้างพระทัยในเจ้านายในพระราชวงศ์ ดังจะเห็นได้ว่าทรง
ตั้งพระราชธิดาของพระองค์เป็นกรมหลวงโยธาเทพ และตั้งพระราชภักดีเป็นกรมหลวง
โยธาทิพ ส่วนเจ้าฟ้าชายที่พระราชอนุชาอันหาได้แต่งตั้งให้เป็นเจ้านายต่างกรมไม่ แต่
ยังคงไม่ได้อ้างพระราชหฤทัยในเจ้านายที่เป็นชาย เพื่อจะได้กันสนิทไว้ด้วยพระราชหฤทัย
จึงได้ทรงเลี้ยงเจ้าราชกุมารองค์หนึ่งเป็นราชบุตรบุญธรรมตั้งเป็นพระปีย์ มีหน้าที่ปฏิบัติ
และตามเสด็จใกล้ชิดพระองค์อยู่เป็นนิจ เวลาบรรทมพระปีย์จะบรรทมอยู่ปลายพระบาท
ส่วนข้าราชการต่าง ๆ นั้นเจ้า ก็ไม่ทรงเลือกเฉพาะผู้ที่เป็นเพื่อนเล่นกันมา
แต่ยังทรงพระเยาว์ เช่นขุนเหล็กซึ่งทรงแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี นายปาม้อง
ขุนเหล็กและพระเพทราชา เป็นต้น เพราะคนทั้งสามนี้เป็นบุตรของพระนมของพระองค์
นอกจากนั้นก็ปรากฏว่ามีขุนนางใหม่ ๆ ซึ่งเก่งกล้าในสงครามในรัชสมัยของพระองค์ ดัง
ปรากฏในพระราชพงศาวดาร เช่น พระยาดีทหารเดโชชัย (ทิปะ) พระยาสุรสงคราม

พระยารามเดโช พระยาราชวงษ์ตัน เป็นคน ต้องคนหลังกล่าวว่าเป็นไทยอิสลามซึ่งดว่า—
มีภักดีต่อพระองค์อย่างแน่นแฟ้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังได้ทรงอุปถัมภ์
ราชการฝรั่งอีกคนหนึ่งชื่อ เจ้าพระยาวิชเยนทร์ ทำหน้าที่ล่ามหน้า และเป็นผู้มีชื่อเสียง
โด่งดังมากคนหนึ่ง ในรัชสมัยของพระองค์

เจ้าพระยาวิชเยนทร์ เป็นฝรั่งชาติกรีก เดิมชื่อคอนสแตนติน เซรากี เกิดเมื่อ
ราว พ.ศ. ๒๒๘๓ ที่เกาะเซฟาโลนี เมื่ออายุได้ ๓๖ ปี ได้หนีไปรับจ้างเป็นลูกเรืออังกฤษ
เลยเปลี่ยนนามสกุลเดิมจากเซรากี เป็นฟอสคอน ตามภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่าเหยี่ยว—
นกเขาเหมือนกัน ฟอสคอนไปอยู่อังกฤษได้สองสามปี ก็รับจ้างพ่อค้าชื่อ ยอชไวท์
(George White) ตั้งเรือมาค้าขายทางตะวันออก เลยมาถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๘
เป็นเวลาซึ่งสมเด็จพระนารายณ์เสด็จราชดำเนินมาได้ ๒ ปี และเวลานั้นฟอสคอนมีอายุ
ราว ๕๕ ปี ยอชไวท์เห็นฟอสคอนเป็นคนเฉลียวฉลาด จึงให้ทำหน้าที่รับดินค้าอยู่ประจำ
ที่กรุงศรีอยุธยา กวั้นเมื่อยอชไวท์ไปทำการค้าในประเทศจีน ฟอสคอนไม่ยอมไปด้วย
เพราะได้คบหาสมาคมกับพ่อค้าไทยสนิทสนมแล้วจึงได้เข้าทุนกับพ่อค้าแรก ทำการค้าขาย
ในกรุงศรีอยุธยาค่ะ ครึ่งหนึ่งฟอสคอนเดินทาง โดยเรือไป ค้าขายยัง ประเทศอินเดีย
บังเอิญเรือแตก แต่ฟอสคอนว่ายน้ำขึ้นฝั่งและได้พบกับราชทูตไทย ที่กลับจาก ประเทศ
เปอร์เซีย ซึ่งเรือมาแตกแถบนั้นเหมือนกัน ฟอสคอนรับอาสาพาชาวทูตไทยกลับ
เมืองไทยได้ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เห็นฟอสคอนภักดีต่อราชการ จึงให้เข้า
รับราชการอยู่ในกรมพระคลังสินค้าในหน้าที่ล่ามหน้า และในตำแหน่งเองที่ฟอสคอน
ได้แสดงความสามารถให้ปรากฏ กล่าวคือ มีพ่อค้าแขกเทศพวกหนึ่งมาทองเงิน อ้างว่า
เป็นเจ้าของพระคลังสินค้าเป็นอันมาก เจ้าพระยาโกษาธิบดี ให้ฟอสคอนเป็นผู้ตรวจบัญชี
กลับปรากฏหลักฐานว่าพ่อค้าเหล่านั้นเป็นหนีพระคลัง ทำให้ได้เงินเข้าพระคลังเป็นอันมาก
เจ้าพระยาโกษาธิบดีจึงกราบทูลขอยกยศยศสมเด็จพระนารายณ์ โปรดตั้งให้เป็น หลวง
วิชเยนทร์ มีตำแหน่งราชการ ในกรมพระคลังสินค้า ต่อมาหลวงวิชเยนทร์ทำราชการ

มีความชอบยิ่งจนจึงทรงเลื่อนให้เป็นพระวิษเณทร์ พระยาวิษเณทร์และเจ้าพระยาวิษเณทร์เป็นลำดับ ตำแหน่งวิษเณทร์ก็ด้ายกับเป็นหัวหน้าของข้าราชการฝรั่งทั้งปวง

ถึงปี พ.ศ. ๒๒๒๒ เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ถึงแก่อสัญกรรม ผู้ที่คิดขอเกี่ยวข้องกับฝรั่งหมดตัว ข้าราชการรบงลงมากมีแต่พระเพทราชาฯ เป็นแต่ นายทหาร ไม่ชอบเกี่ยวข้องกับฝรั่ง จึงเหลือแต่วิษเณทร์คนเดียว สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรด จะตั้งเป็นทโกษาธิบดีแต่วิษเณทร์เกรงข้าราชการจะอิจฉาจึงไม่ยอมรับ สมเด็จพระนารายณ์จึงตั้งขุนนางเชื้อแขกคนหนึ่งเป็นทโกษาธิบดี แต่ก็ทำงานไม่ได้ดีอย่างโกษาธิบดี (ขุนเหล็ก) ฉะนั้นราชการเกี่ยวกับต่างประเทศจึงตกอยู่แก่เจ้าพระยาวิษเณทร์ทั้งสิ้น แต่วิษเณทร์เป็นฝรั่งคนทั้งหลายไม่ไว้วางใจ ทั้งยังได้เขว้ตโรมันการอดิศด้วย คนจึงเข้าใจกันว่าเป็นพวกบาทหลวง เหตุนี้คงแก่พระยาโกษาดังแก่อสัญกรรม ข้าราชการจึงตั้งคนแตกเป็น ๒ พวก คือพวกวิษเณทร์เป็นพวกชอบฝรั่งเสีย และพวกพระเพทราชาเป็นพวกชิงฝรั่งเสีย

กิจการที่เจ้าพระยาวิษเณทร์ได้ทำให้แก่ประเทศไทย ที่ควรจะนำมากล่าว

- ก. ได้เอาดาเขาเรือกำปั่นนอกจากญี่ไดโดยสะดวก และได้เป็นแม่กองขึงปืน
- ข. พระพิรุณจนวันหน้า
- ข. เป็นนายช่างก่อสร้างป้อมที่เมืองพิษณุโลก ขนบุรี
- ข. ทำถนนแถวพระพุทธรบาท และสร้างพระราชวังอัมรินทร์
- ง. ได้นำความเจริญของยุโรปหลายประการมาเผยแพร่ในประเทศไทย

๒. เหตุการณ์สงครามกับพม่า

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ เป็นสมัย ที่ไทยเราทำการ รบพุ่งกับพม่า เผยแผ่ความเป็นนักรบของไทยให้ปรากฏแก่เพื่อนบ้านใกล้เคียงอีกครั้งหนึ่ง การสงครามครั้งแรกเริ่มกับเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๓ ทรงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชให้ทอดจากมือไทย

ไปเมื่อแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ครั้นล่วงมาใน พ.ศ. ๒๒๐๓ พม่าถึงขอเมือง
ปราณชัย เชียงใหม่ก็ถวายจึงมาตีความก่อกวนกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
จึงทรงส่งกองทัพไปเพื่อช่วยคุ้มครอง แต่พอไปถึงกลางทางก็ถอยถอยลง พวกเชียงใหม่
ก็ถอยถอยมาจึงหันไปเป็นมิตรกับพม่าอีก กองทัพก็ยกไปโจมตีเมืองรายทางต่าง ๆ ที่เป็น
ของเชียงใหม่ จนถึงลำปาง แต่เนื่องจากกำลังไทยทยอยไปมีน้อย สมเด็จพระนารายณ์
จึงไทยก็พอลับ

ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๕๐๕ ทางพม่าเป็นจลาจลตักแผ่นดินใหม่ สมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราชทรงให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ขุนเหล็ก) เป็นแม่ทัพหน้า สมเด็จพระ
นารายณ์ทรงเป็นทัพหลวง ยกกันไปตีเชียงใหม่ได้ เวลาเสด็จกลับได้อัญเชิญพระพุท
ธิ์องค์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญมาประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีรัตนเพชญ์ เป็นอันว่าเชียง
ใหม่ได้มารวมกับกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง

ในการรบเชิงใหม่ครั้งปรากฏว่า ขณะเมื่อสมเด็จพระนารายณ์เสด็จประทับ
อยู่ ณ เมืองเชียงใหม่นั้นได้นางกุดชิตาชาวเชียงใหม่มานับบาทบริจาคน ๓ คนนางมีครรภ์
๕ ครนจะทรงรับเลี้ยงก็ตาย จึงพระราชทานนางนั้นแก่พระเพทราชา ซึ่งมีความ
ชอบในงานพระราชสงคราม ภายหลังนางคลอดบุตรมาเป็นชาย พระเพทราชาจึงให้ชื่อ
ว่านายเดโช แล้วนำเขาไปถวายตัวให้เป็นมหาดเล็กสมเด็จพระนารายณ์ ๆ ทรงรับเลี้ยง
อย่างดี โดยถือว่าเป็นพระโอรส และทรงตั้งให้เป็นหลวงสรศักดิ์ตั้งก๊กกรมช้าง ภายหลัง
หลวงสรศักดิ์ได้ขุดหนุให้พระเพทราชาได้ราชสมบัติ หลังจากสมเด็จพระนารายณ์เสด็จ
สวรรคตแล้ว

ต่อมาในปี ๒๕๐๖ พม่าได้ส่งดำเขามาในแดนไทย แต่ถูกไทยตี
แตกพ่ายกลับไป รุ่งขึ้นปี พ.ศ. ๒๕๐๗ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงยกกองทัพ
ใหญ่ไปตีพม่าเป็นการตอบแทน กองทัพไทยรุกไปจนถึงเมืองอังวะ และเข้าล้อมเมืองไว้
แต่เนื่องจากขาดเสบียงอาหาร ทหารล้มตายนาก จึงต้องยกทัพกลับ แต่เป็นผลให้พม่า
ตั้งศักรไทยตีขึ้นมาอีกเกือบร้อยปี

๓. ความเจริญในการค้าขายกับต่างประเทศ

สมเด็จพระนารายณ์ทรงดำเนินนโยบาย ทำการค้าขายติดต่อกับชาวต่างประเทศ ยิ่งกว่ารัชกาลก่อน ๆ ทรงชักชวนพ่อค้าอังกฤษให้ถลบนเข้ามาค้าขายในเมืองไทย ทรงยกหนี้ดินที่ติดค้างพระคลังสินค้าให้เพื่อเอาใจ ทรงจัดหาเรือกำปั่นหลวงอย่างชาวยุโรปไปทำการค้าขายติดต่อกับมณฑล จีน อินเดีย เปอร์เซีย ใช้แรกเป็นเส้นนำตัวว่าการคลัง (เกี่ยวกับการค้าขาย) และ ใช้เป็นลูกเรือเดินเรือค้าขายตามตะวันออกติดต่อกับชาวอินเดีย เปอร์เซีย ทางด้านตะวันออกก็ใช้เงินเป็นลูกเรือ ซึ่งนับว่าได้ผลทางการค้ามาก กรุงศรีอยุธยาเจริญมั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติอันเนืองนิตย์ เพราะเป็นแหล่งกลางของการค้าขายระหว่างจีนกับอินเดีย เมืองมะริดเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย

๔. การทำไมตรีกับฝรั่งเศส

โดยเฉพาะ พวกฝรั่งเศส ในแผ่นดินนี้ มีความมุ่งหมายหนัก ไปในทาง จะ แฉก แฉก คำสอนมากกว่าการค้าขาย ประกอบกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ต้องการจะบำรุงคริสต์ศาสนา ให้แพร่มาทางตะวันออกจึงให้บาทหลวงมาทำเส พวกบาทหลวงเดินทางผ่านประเทศซีเรีย เปอร์เซีย อินเดียตรงมายังประเทศไทย ประเทศต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้นเป็นดินแดนที่พวกฮินดูตามอยู่ พวกฮินดูตามมักกีดกันศาสนาอื่น แต่พุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นไม่มีกีดกันเบียดเบียนศาสนาใด พวกบาทหลวงจึงเห็นว่าประเทศไทยเหมาะแก่การตั้งสถานคริสต์ เพราะมีโอกาได้ตั้งสอนคนหลายชาติหลายภาษา ดันตะปาปาและพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เห็นชอบตามคำแนะนำของบาทหลวงที่ตั้งเข้ามาสำรวจ จึงส่งบาทหลวงเข้ามาในเมืองไทย เพื่อเผยแผ่ศาสนาคริสต์ พวกบาทหลวงได้เข้ามาพยายามทำดีให้คนไทยเห็น เช่น พยายามสอนป่วยที่อนาถาและคนไทยในเรือนจำ ทั้งรับตั้งสอนวิชาความรู้ให้เด็ก ๆ มหาชน

๑. บาทหลวงที่มาคราวนี้มี ๒ รูป คือ มิสซอบนเรีย • มิสซอบเฮลิโอโปลิส • และมิสซอบเมตโธโปลิส
๒. ที่มีมิสซอบเมตโธโปลิสมาตั้งมิสซอที่เสด็จหลวงทาง ขึ้นหลักอยู่ ๒ รูปกับมิสซอบ ได้มาตั้งมิสซอที่อยุธยาเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๒๕๕ เป็นต้นที่ ๖ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ๑

พากันนิยมบาทหลวงมาก พระนารายณ์มหาราชมีใช้จัดสร้างอย่างใด ทรงมุ่งหวังอยาก
จะเห็นบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง เมื่อพวกบาทหลวงทำความดีเช่นนั้น ก็ทรงสนับสนุน
พระราชทานที่ให้ปลูกวัด สร้างโรงเรียน เป็นต้น

ใน พ.ศ. ๒๒๐๗ ยอห์นคาซัคเคอของไทยในเรื่องที่รัฐบาลทำการค้าขายเดี่ยวเอง
เป็นการแย่งการค้าของคน จึงฉวยโอกาสที่ไทยคิดสงครามพม่า (ดูตอนฉากรเกียรติของ
กับพม่า) เขาพร้อมมาปิดล้อมไทย และจับเรือสินค้าไปทำลาย สมเด็จพระนารายณ์ทรง
ขัดเคืองมาก แต่ก็ต้องยอมประองคองกับยอห์นคาซัคเคอ ทั้งนั้นก็ไม่ว่าใจฝรัง จึง
ให้ทรงเริ่มคิดระเตรียมป้องกันพระนครสำหรับต่อข้าศึกที่จะมาทางทะเล จึงให้สร้าง
เมืองสมุทรขึ้นเป็นราชธานีอีกแห่งหนึ่ง ถ้าหวั่น เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันกรุงศรีอยุธยา
และพวกบาทหลวงฝรังเศสไม่ถูกกับยอห์นคาซัคเคอแล้ว บาทหลวงโทมัสจึงได้รับอาสาช่วย
ราชการโดยออกแบบสร้างป้อมปราการที่เมืองสมุทร ปรากฏเป็นที่โปรดปรานมาก

มิชอบเห็นสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระเมตตาบาทหลวงโทมัส และไม่รังเกียจ
แก่คำสอนาคริสต์ จึงคิดว่าพระเจ้าหฤทัยได้มีพระราชดำذنมาฝากฝังแล้ว การแผ่
ศาสนาจะสะดวกอีกมาก มิชอบเบริชจึงให้มิชอบเฮติโอโปติสคัสไปยุโรปในปี ๒๒๐๗
ส่วนมิชอบเบริชได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๘ ก็ทรงโปรดปราน พระ-
ราชทานที่ให้สร้างวัดและสร้างที่พักของบาทหลวงฝรัง (คือที่วัดเขนดโยเซฟบัดนี้) เหมือน
อย่างที่ดินสมเด็จพระไชยราชาธิราชเคยพระราชทานพวกโปรตุเกส

มิชอบเฮติโอโปติสคัสไปถึงยุโรปเมื่อพระเจ้าหฤทัยได้รับรายงานฉบับแรกแล้ว จึง
เห็นชอบที่จะอาศัยเมืองไทยเป็นศูนย์กลางเผยแผ่คริสต์ศาสนาในตะวันออก โปรดให้ส่ง
ชาวฝรังเศสที่ชำนาญวิชาการต่าง ๆ มาช่วยเหลือบาทหลวงอีกหลายคน ส่วนมิชอบ
เฮติโอโปติสคัสออกเดินทางจากฝรังเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๖ เชิญพระราชดำذنและเครื่องราช-
บรรณาการจากพระเจ้าหฤทัยที่ ๓๔ มาถวายสมเด็จพระนารายณ์ด้วย

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ได้รับพระราชดำذنแล้วก็ทรงยินดี เพราะทรงเห็นว่า
พระเจ้าหฤทัยเป็นกษัตริย์ที่ทรงอำนาจมาก คงจะเป็นกำลังป้องกันมิให้ยอห์นคาซัคเคอ หรือ

ฝรั่งชาติขึ้นทำร้ายเมืองไทยได้ ทั้งหวังจะได้คนตีมีวิชาเข้ามาตั้งสอนคนไทยได้เรียนวิชา
การต่าง ๆ เท่าเทียมกับฝรั่งบ้าง จึงทรงรับจะสร้างวัดขึ้นเป็นที่สถิตยของสังฆราชศรีสัง
(คือบิณฑบาต) พระราชทาน การกระทำดังนี้ถ้าคิดตามประเพณีไทยก็ไม่แปลก เพราะ
เจ้าแผ่นดินไทยเคยสร้างวัดพระราชทานพวกแขกมาแต่ก่อนก็มี แต่บรรดาบาทหลวงเห็น
เป็นถึงขั้วจรรยาและคิดว่าสมเด็จพระนารายณ์คงจะเลื่อมใสในคริสต์ศาสนาเป็นแน่แท้ และ
คิดว่าถ้าจุ่งพระทัยสมเด็จพระนารายณ์ให้เข้ารีตได้แล้ว ก็คงจะรักชวนราษฎรไทยให้
เข้ารีตตามได้ทั้งประเทศ จึงได้พยายามดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่โปรดปรานสมเด็จพระ
พระนารายณ์ยิ่งขึ้น

ในระหว่างนี้ (คือราว พ.ศ. ๒๒๒๖) ฟอลคอนได้เข้ารับราชการและทำความ
ดีความชอบได้เลื่อนยศขึ้นเป็นลำดับ กระทั่งเมื่อพระยาโกษาธิบดี (ขุนเหล็ก) ถึงแก่กรรม
จึงได้ตั้งวิชเยนทร์ ให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับต่างประเทศทั่วไป ประกอบกับพระนพมาศหลวง
ฝรั่งเศษเกลี้ยกล่อมวิชเยนทร์เข้ารีตโรมันคาทอลิกได้สำเร็จ วิชเยนทร์จึงสนิทสนมกับพวก
ฝรั่งเศษมาก ครั้นข้าราชการไทยก็ได้แตกแยกออกเป็นสองพวกคือ พวกวิชเยนทร์
เป็นพวกชอบฝรั่งเศษ และพวกพระเพทราชาเป็นพวกชังฝรั่งเศษ แต่ยังไม่ถึงกับวิวาทกัน
เนื่องจากยำเกรงสมเด็จพระนารายณ์อยู่

เมื่อปี ๒๒๒๔ สมเด็จพระนารายณ์แต่งทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีตอบแทน
พระเจ้าหลุยส์และไป ณ กรุงโรม แต่ทูตที่ไปคราวนั้นเรือแตกกลางทางศูนย์หายไปหมด
ทวง กรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์ ทรงเห็นทูตหายไป กวามไม่ทราบ เหตุการณ์ร้ายดี
จึงโปรดให้ข้าราชการสองคนตามไปสืบข่าวทูต ที่ไปคราวก่อน วิชเยนทร์ เป็นผู้จัดการ
ครั้งนี้ จึงไปหาสังฆราชศรีสังฆราชบาทหลวงไปเป็นตามตงรูป ทูตไทยที่ไปครั้งนี้

ออกจากเมืองไทยเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๒๖ แต่เป็นเพียงทูตติดต่อกับกษัตริย์เดนมาร์กไป
ต้นราชทูต ไม่ได้เชิญพระราชสาส์นไปด้วย พระเจ้าหลุยส์จึงมิได้เสด็จออกมารับเป็นการ
เต็มยศ

อย่างไรก็ตาม พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ คงได้รับภักดีพ้องจากบาทหลวงซึ่งเป็น
ตามไปด้วยว่า สมเด็จพระนารายณ์คงเสด็จสวรรคตในคริสต์ศตวรรษแล้ว ถ้า
พระเจ้าหลุยส์ให้ราชทูตเชิญพระกระแสรับสั่งเข้ามาทูตเชื่อเชิญให้ เป็นพระเกียรติยศ แล้ว
คงจะไม่ขัดพระอัยยาคือเป็นแน่ ฉะนั้นจึงทรงตั้งให้ เซวเดย์ เดอ โชมอง (Chevalier De
Chaumont) เป็นเอกอัครราชทูตมาเจริญทางพระราชไมตรี และดำรงตั้งให้มาทูตเชิญ
สมเด็จพระนารายณ์เข้ารับราชทูตด้วย ราชทูตมาด้วยเรือรบสองลำและมาถึงเมืองไทยเมื่อ ๒๓
กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๘ วิษเยนทร์จึงมีรับราชทูตฝรั่งเศส ครั้นทราบว่าพระเจ้าหลุยส์
ให้ราชทูตมาเชิญสมเด็จพระนารายณ์เข้ารับราชทูตได้ห้ามปรามไว้ แต่ราชทูตไม่เชื่อฟัง แต่
อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงผ่อนผันโดยพระปรีชาญาณเพื่อมิให้เป็นขัด
พระอัยยาคือพระเจ้าหลุยส์ โดยประกาศว่าราษฎรผู้ใดจะนับถือคริสต์ศาสนาจะไม่ทรงห้าม
ส่วนพระองค์ เองนั้นก็ตั้ง พระทัยไว้ เป็นกลาง ถ้าหากว่า พระเจ้าบงดอร์ค บันดาด ให้ ความ
ศรัทธาเกิดขึ้น ในพระทัยเมื่อใด ก็จะยอมเข้ารับศีลเมื่อใด และเมื่อราชทูตฝรั่งเศสจะ
กลับไปก็ทรงจัดราชทูตอีกชุดหนึ่งให้พระวิสุทธิสุนทร (โกษาปาน) เป็นราชทูตไปกับ
ฝรั่งเศสด้วย เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๒๘

การติดต่อกับฝรั่งเศสคราวนี้ ปรากฏว่าสมเด็จพระนารายณ์รับสั่งขอข้าราชการ—
การที่มากับราชทูตไว้ ๒ คน คนหนึ่งเป็นนายทหาร ชื่อ เซวเดย์ เดอ ตามา เป็น
นายช่าง แต่ประโยชน์สำคัญยิ่งนักคือ ทำให้ยังกฤษและฮอดตันคาหินมาเป็นไมตรีกับ
ไทย หวังจะสนิทสนมอย่างฝรั่งเศสบ้าง ทั้งทรงคิดว่า เป็นความดีความชอบของวิษเยนทร์
จึงทรงตั้งให้เป็นเจ้าพระยา

๒. ทูตไทยครั้งนี้คือขุนพิชชะวานิชกับขุนพิชิตไมตรีพร้อมกับคนไทย ๖ คน ส่วนหนึ่งคน มี
บาทหลวงวาริสต์กำกับไปด้วย

๓. ทูตไทยครั้งนี้คือออกหลวงวิสุทธิสุนทร เป็นราชทูต ออกหลวงกลียาพระราชไมตรีเป็นอุปทูต
ออกขุนศรีวิภาวราห์ เป็นตรีทูต และมีบุตรข้าราชการไทยตามออกไปอีก ๗ ประชูดฝรั่งเศส ๒๒ คน

ราชทูตไทยที่เจ้าพระยาโกษาปานเป็นหัวหน้าออกไปคราวนี้ ปรากฏความเป็นที่เลื่องลือมาก ทั้งเจ้าพระยาโกษาปานก็เป็นคนมีปฏิภาณเข้าใจเหตุผลราชการต่างๆ เป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าหลุยส์เป็นอันมาก พระเจ้าหลุยส์จึงทรงยกย่องรับรองเป็นอย่างสูง ถึงให้มีเหรียญและเขียนรูปราชทูตไทยเข้าเฝ้าไว้เป็นที่ระลึก และโปรดให้มอบ—
ดีเออ เดอ ลา ดูแบร์ เป็นราชทูตนำโกษาปานมาถึงเมืองไทยเมื่อ ๒๘ กันยายน ๒๒๓๐

ลาดูแบร์นำราชทูตไทยมาดังคราวนี้ ได้นำทหารฝรั่งเศสมีจำนวน ๖๓๖ คนมาด้วย มีนายพลชื่อ เดอ ฟาร์ เป็นผู้นำกับบัญชา ให้มารับราชการในสมเด็จพระนารายณ์ แต่เมื่อมาถึงเมืองไทยแล้ว รัฐบาลไทยหายอมให้ทหารฝรั่งเศสเหล่านั้นขึ้นไปตั้งอยู่ชายาไม่ได้ ให้อยู่ประจำบ้านที่ชนบท และแบ่งให้รักษาบ้านที่มะริด ๕ กองร้อย

การที่ฝรั่งเศสมาคราวนี้เป็นเหตุแห่งข่าวร้าย ซึ่งราษฎรได้คิดหาสาระแวงอยู่แล้ว แต่สมเด็จพระนารายณ์ทรงดำริว่า ดันนิชฐานว่า พระเจ้าหลุยส์ได้ทรงคิดร้ายเมืองไทย คงจะมาเพื่อรับราชการทำให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงเจือมนได้ฝรั่งเศสยิ่งขึ้นเท่านั้น หรืออาจส่งมาเพื่อให้เป็นกำลังมือของกันการแย่งอำนาจก็ได้ แต่สมเด็จพระนารายณ์คงมิได้ดำริข้อและไม่พอพระทัยที่พระเจ้าหลุยส์ทรงหาความเป็นแน่ จึงเป็นเพียงให้ไปรักษามือนหน้าด่านเท่านั้น และเมื่อมองซิเออร์ เดอ ลาดูแบร์ กลับไปคราวนี้จึงทรงแต่งตั้งให้ไปกับราชทูตคราวนี้อีกครั้งหนึ่ง เชื่อว่าคงให้ไปค้นหาทหารฝรั่งเศสรายนั้นด้วย อย่างไรก็ตามพอเหมาะแก่เหตุการณ์ที่ไทยเกิดรบกับบริษัทยังกุญ แต่ไม่ปรากฏว่าอังกฤษบุกรุกไทย คงเป็นเพราะเหตุที่ไทยได้ทหารฝรั่งเศสมาช่วยก็เป็นได้

เมื่อราชทูตฝรั่งเศสกลับไปได้ ๕ เดือน สมเด็จพระนารายณ์ก็ประชวรเมื่อราวเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๒๓๓ แล้วเสด็จสวรรคตในเมืองไทย การติดต่อกันระหว่างพระนารายณ์กับพระเจ้าหลุยส์ก็สิ้นสุดลงเพียงเท่านั้น

๕. "ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ"

การที่ไทยเกี่ยวข้องกับอังกฤษก็เนื่องมาจากอริยชนไตร่ตรองการต่างประเทศ ที่

๑. ท่านที่ต้องการทราบรายละเอียดการติดต่อระหว่างไทยกับอังกฤษคนนี้จะอ่าน "พจนานุกรมศัพท์เจ้าฟ้าพระวิจิตร" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แปลจาก Siamese White ของ มอร์ริส กอลลิส.

ประสงค์จะให้คนไทยไปค้าขายถึงนานาประเทศให้ได้กำไรเหมือนกับฝรั่งซึ่งตั้งร้านค้าขายกับ
เมืองไทยบ้าง แต่วิเชนทร์คุ้นเคยกับอังกฤษมากกว่าชาติอื่น จึงได้ชักชวนชาวอังกฤษซึ่ง
ทำงานในบริษัทอินเดียตะวันออก มาสมัครรับราชการในเรือสินค้าไทยได้กว่า ๕๐ คน คน
สำคัญมี ๒ คน ชื่อ ริชาร์ด เบอนาบี้ คนหนึ่ง กับ แซเมียด ไวท์ คนหนึ่ง สองคนนี้เป็น
ผู้แทนบริษัทอินเดียตะวันออกของกรุงศรีอยุธยา แต่ได้วิวาทกับบริษัท สมเด็จพระนารายณ์
จึงทรงส่งริชาร์ด เบอนาบี้ เป็นออกพระเจ้าเมืองมะริด และ แซเมียด ไวท์ เป็นเจ้าท่าไป
จัดการค้าขายของรัฐบาลไทยที่เมืองมะริด และทำการค้าขายติดต่อกับอินเดียและเปอร์เซีย
กับบริษัทของอังกฤษ เมื่อเป็นเช่นนั้น บริษัทจึงต้องไปยังรัฐบาลอังกฤษที่แจกกัวไทย
วิเชนทร์ รัฐบาลจึงอนุญาตให้เรียกคนอังกฤษที่เข้ามาทำราชการอยู่กับไทยกลับให้หมด
บริษัทจึงต้องเรือรบออกเที่ยวจับเรือกำปั่นไทยที่ไปค้าขายอยู่ทางอินเดีย แล้วให้เรือรบ ๓ ลำ
มาที่เมืองมะริด เขาประกาศของรัฐบาลอังกฤษมาอ่านบอกพวกอังกฤษที่มาทำราชการอยู่
กับไทยให้ออกจากราชการให้หมด และเรียกร้องให้ไทยใช้ค่าเสียหายซึ่งวิเชนทร์ทำต่อ
บริษัทเป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ ปอนด์

ในขณะที่พระยาตะนาวศรีรับคำสั่งของอังกฤษส่งเข้ามายังกรุงนั้น ชาวอังกฤษ
ก็เชิญพวกนายเรือรบขึ้นพักที่เมืองมะริด พวกนายเรือได้ทอดลงเรือที่เมืองมะริดเสีย และ
แย่งเอาเรือกำปั่นรบของไทยที่จอดอยู่หน้าเมืองไป ๓ ลำ พระยาตะนาวศรีเห็นอังกฤษก่อ
สงครามขึ้นก่อนจึงยกกองทัพมาปล้นพวกอังกฤษที่เมืองมะริด เมื่อคืนวันที่ ๔ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๒๓๐ พวกอังกฤษไม่ได้เตรียมตัวก็ฆ่าตายลงเสียเป็นอันมาก ไทยกลับเอาปืนคืน
ได้ และแย่งเรือรบอังกฤษมาได้ ๓ ลำ พวกอังกฤษที่เหลือตายลงเรือหนีได้ ๒ ลำ พย
ชาวทราบเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มีพระราชกฤษฎีกาประกาศสงคราม
กับอังกฤษเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๒๓๐ อังกฤษกับไทยเคยเป็นชาติกันมาตลอด
รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

๖. การนำแบบอย่างชาวยุโรปเข้ามาใช้

สมเด็จพระนารายณ์นับนักษัตรยชชคแรกทมิฬของเห็นความเจริญรุ่งเรืองตามแบบ

ยุโรป และนำมาเผยแพร่ในเมืองไทย ทรงบำรุงการศึกษาทางการช่างต่าง ๆ การแพทย์ การแผนที่ ดาราศาสตร์ เป็นต้น และเมื่อได้ตั้งเห็นคุณประโยชน์ของวิชาเหล่านี้ ก็ได้ส่งคนออกไปศึกษาถึงยุโรปบ้าง ส่งข้าราชการไปกับคณะมาดหลวงบ้าง เพื่อที่จะได้นำวิชาการเหล่านั้นมาใช้ในราชการบ้านเมือง และในครั้งกระนั้นก็ได้โปรดให้ทำการประปาขึ้นที่เมืองสทนต์แต่เดิมเป็นแห่งแรก และสร้างถึงน้ำประปาในพระราชวังกรุงศรีอยุธยา โปรดศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศต่างๆ ในยุโรป ถึงแก่ให้แปลประวัติศาสตร์ประเทศถวาย จัดการทหาร ให้ได้รับการฝึกหัดตามแบบอย่างชาวยุโรป มีทหารรักษาพระองค์เป็นชาวต่างประเทศ เช่น เปอร์เซีย สเปน กองทหารม้าแขก ให้ทหารฝรั่งเสดร์รักษาม้าและลาดตระเวนทะเลหลวง ถ้าหากว่าพระองค์จะทรงมีพระชนมายุยืนนานต่อไปอีกสัก ๑๐ ปี หรือถ้าหากว่าพระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลต่อมาไม่ถนัดกับชาวต่างประเทศแล้ว ประเทศไทยคงจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าไปอีกไกล

๑. เสรีภาพในการถือศาสนา

สมเด็จพระนารายณ์ทรงให้เสรีภาพในการ นับถือ ศาสนาซึ่ง ถ้าวรัชกาล ก่อน ๆ โปรดให้ออกพระราชกฤษฎีกาอนุญาตให้ราษฎรเลือกนับถือศาสนาใด ๆ ได้ตามความพอใจ ทรงเป็นอุปถัมภ์ในศาสนาอื่นทุกศาสนา อาทิเช่น โปรดให้สร้างวัดเขมรไชยเทพเป็นที่สถิตของสังฆนายกใน พ.ศ. ๒๒๕๕ ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นวัดที่ใหญ่โตและงดงามที่สุดชั้นที่กรุงศรีอยุธยา และสร้างวัดเขมรไชยโตที่เมืองสทนต์ และเมืองนครราชสีมา ใน พ.ศ. ๒๒๖๗ ส่วนคำสั่งนำอธิบดีตามนิกายเจ้าเขมรนั้น ก็ทรงออกพระราชกฤษฎีกาอนุญาตให้ปฏิบัติพิธีกรรมได้โดยสะดวก แต่ทว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนา นี้ ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจระหว่างชนบางเหล่า ซึ่งยังยึดถือคติโบราณที่ไม่พอใจชาวต่างประเทศ และเกรงว่าชาวไทยจะหันไปนับถือศาสนาอื่น ๆ หมด ดังนั้นเมื่อต้นบุญสมเด็จพระนารายณ์แล้ว ชาวฝรั่งเศสจึงถูกขับไล่ออกจากพระนครศรีอยุธยาหมด

เหตุการณ์เมื่อตอนปลายรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์ประจวบตรงเมื่อกลาง

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๒๓๓ คือนั่นเองที่การจลาจลได้เกิดขึ้น เหตุที่จะเกิดจลาจล
นั้นเนื่องมาแต่การที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชไม่พระราชโอรสที่จะได้ดำรงตำแหน่งรัชทายาท
มีแต่ราชธิดาองค์เดียว ทรงตั้งให้เป็นกรมหลวงโยธาเทพทรงมีราชอนุชาองค์หนึ่งคือเจ้าฟ้า
อภัยทศ ถ้าไม่ถูกพระราชธิดาอภัยทศ อาจจะเนื่องมาจากเหตุที่ว่าเจ้าฟ้าอภัยทศถูกรักชอนให้
เชลยศึกของข้าศึกครัดคักเป็นได้ จึงมีได้ทรงตั้งให้เป็นเจ้าตากกรมเสวยด้วยซ้ำ โดยเหตุนี้
ข้าราชการทั้งหลายจึงหวังว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชคงจะพระราชสมภิตให้แก่พระ
บิษุ ซึ่งทรงพระเมตตาชุบเลี้ยงให้เป็นบุตรบุญธรรมเป็นแน่แท้ ครั้นสมเด็จพระนารายณ์
ประชวรหนัก หลวงสรศักดิ์ (นายเถื่อ) จึงยุให้พระเพทราชาซึ่งราชสมภิต ครั้งแรกได้
ให้จับตัวพระบิษุมาประหารชีวิตเสีย ต่อจากนั้นจึงได้ให้คนลงมาเชิญเจ้าฟ้าอภัยทศกับ
น้องยาเชือกองค์หนึ่ง ซึ่งประทับอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยาขึ้นไป แล้วก็ให้ทหารจับตัวประหาร
ชีวิตเสียอีก การที่พระเพทราชาจะพระบิษุและเจ้าพระยาวิชเยนทร์นั้นมิได้ทราบต่อสมเด็จพระ
นารายณ์ ครั้นทรงทราบว่าพระบิษุ ถูกประหารชีวิตก็มิชอบพระทัย แต่มีอำนาจจะทำ
อย่างไรได้ ก็ได้แต่ด่าไปแรงๆ เท่านั้น

ต่อจากนั้นมา พระเพทราชาได้ตั้งหน้าก้ำจืดพวกฝรังเศส พวกชองอินทรีเข้าช่วย
คิดอ่านด้วย พระเพทราชาได้สั่งให้เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ลงมายังเมืองธนบุรี บอก
นายพลเดโชฟ้าซึ่งเจ้าบิษุกรมธนบุรีว่า มีรับสั่งสมเด็จพระนารายณ์ให้หาตัว ชนนั้น
เดโชฟ้ายังหาทราบความประการใดไม่ จึงพาทหารติดตามเจ้าพระยาโกษาปานขึ้นไป
แก่นชัย ครั้นไปถึงเห็นสระเตรียมค่ายคูมีปลาด จึงจะกลับ แต่ทหารไทยไม่ยอม จึง
พากันขึ้นไปถึงดงพุมุ้ พระเพทราชาบอกแก่เดโชฟ้าว่า ชนนั้นทัพไทยกับทัพลาวทำศึกคิด
พันกันอยู่ สมเด็จพระนารายณ์ประชวรหนักจะรอทหารไปช่วยจะได้หรือไม เดโชฟ้ารับ
ว่าได้ และหาทางแก้ตัวกลับลงมายังกรุงธนบุรีสระเตรียมตงไว้คอยต่อสู้กับชน ครั้นพระ
เพทราชาได้ทราบข่าวทหารฝรังเศสเข้าล้อมเตรียม ค่อยๆ ให้จับ ถึงธรรมา มาดหลวงและ พวก
ฝรังเศสเข้าไปยังได้เป็นตัวจำนำทั้งหมด แล้วให้กองทัพยกมาล้อมบิษุที่กรุงธนบุรี

ในขณะที่ยกทัพไปฝรังเศสเตรียมการรบพุ่งกันอยู่นั่นเอง สมเด็จพระนารายณ์ก็
เสด็จสวรรคตที่เมืองดงพุมุ้ เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๐ เสด็จสวรรคตมาได้

๓๒ ปี พระชันษาประมาณ ๕๘ ปี เวชานนท์หมักดินเจ้านายที่จะรับรัชทายาท พังเบ่นเวลา
ที่รบพุ่งกับฝรั่งเศสอยู่ ข้าราชการท้องถิ่นจำต้องเชิญพระเพทราชาขึ้นครองราชสมบัติ ครั้น
จัดการเชิญพระบรมศพลงมายังกรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็รบกับฝรั่งเศสต่อมา ฝรั่งเศสถูกล้อม
อยู่ ๒ เดือนสิ้นเสบียงอาหารก็ให้คนมาเจรจาขอเดิกรบและขอกลับบ้านเมือง ไทยก็ยอม
เป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสเพียงนั้น

บทที่ ๑๐

อาณาจักรศรีอยุธยาสมัยเสื่อม

อาณาจักรศรีอยุธยาสมัยเสื่อมมีกษัตริย์สืบราชสมบัติ คือเนื่อง กัน ๖ พระองค์
ดังรายชื่อพระนามต่อไปนี้ คือ

การสืบราชสมบัติ		เสวยราชย์	ปี	สวรรคต
รัชกาลที่	๒๘ สมเด็จพระเพทราชา	๒๒๓๐	๓๕	๒๒๔๖
"	๒๙ สมเด็จพระเจ้าเสือ	๒๒๔๖	๖	๒๒๕๓
"	๓๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ	๒๒๕๓	๒๔	๒๒๗๕
"	๓๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	๒๒๗๕	๒๖	๒๓๐๑
"	๓๒ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ	๒๓๐๑	๒ เดือน	๒๓๐๓
"	๓๓ สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์	๒๓๐๓	๘ "	๒๓๐๙

กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า

ประเทศไทยหลังสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

หลังจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมรณแล้ว ประเทศไทยก็ก้าวลงสู่ความเสื่อม
เรื่อยมาเป็นลำดับ กษัตริย์ราชวงศ์บ้านพลูหลวงแม้จะครองประเทศอยู่นานถึง ๗๐ ปี แต่

กัมได้สร้างตั้งโตให้เป็นชนเป็นอันให้แก่ประเทศไทยเลย ประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชได้รับเอาความเจริญแบบยุโรปมาใช้มากมายหลายชนิดตั้งถ้าวมาแล้ว ก็
ถูกกวาดล้างให้สูญสิ้นไปนับแต่รัชสมัยพระเพทราชาเป็นต้นมา และในแผ่นดินที่เหมือน
จะเกิดกบฏมากกว่าในรัชกาลใด ๆ อันแสดงว่าผู้คนยังจงรักภักดีสมเด็จพระนารายณ์อยู่เป็น
อันมาก และในตอนปลายรัชสมัย พระเพทราชาก็ต้องรับกรรมที่ตนได้ทำไว้ ก็ถูกขุน
หลวงสรศักดิ์ซึ่งราชสมบัติเคยเช่นเดียวกัน

กษัตริย์ที่สืบราชสมบัติต่อมาแม้บางองค์อยู่ในราชสมบัตินานกว่า ๒๐ ปี แต่ก็
ไม่ปรากฏว่าได้ทำกิจการอันใดให้แก่ชาติบ้านเมือง เรามามีความหวังจะได้กษัตริย์ที่ดี
องค์หนึ่งคือสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ซึ่งเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓ แต่ถูก
กรมขุนอนุรักษ์มนตรีผู้เป็นพระเชษฐาภิเศกการซึ่งราชสมบัติจนต้องหนีออกทรงผนวช เพื่อ
หลีกเลี่ยงสงครามกลางเมือง และกรมขุนอนุรักษ์มนตรีก็ได้เสวยราชย์ต่อมา ทรงพระนามว่า
สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ รัชกาลนี้เองที่ชาตาของกรุงศรีอยุธยาต้องถึงแก่
พินาศ

สงครามกับพม่าครั้งแรก

ในครั้งนั้นทางพม่าได้จับตัวกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าอลองพญา ซึ่ง
ครองนครนันทเมืองรัตนังห์ ทำสงครามแผ่อำนาจกระทั่งได้พม่าและมอญมาไว้ในอำนาจทั้ง
หมด ในปี พ.ศ. ๒๓๐๒ พระเจ้าอลองพญาได้เสด็จมาขอของพระเกศาธาตุที่เมืองย่างกุ้ง
ซึ่งตั้งให้ปฏิสังขรณ์แต่ที่เมืองไต ครั้นเมื่อเสด็จแล้ว พระเจ้าอลองพญาให้มังระราช
บุตรที่ ๒ กับมังฆ้องนรราชกกุธที่พลมาดตะวาย ครั้นได้เมืองตะวายแล้ว ก็เสด็จมา
ตีเมืองตะนาวศรีและเมืองมะริดของไทยได้ทั้ง ๒ เมืองอย่างง่ายดาย พระเจ้าอลองพญา
เห็นว่าไทยอ่อนแอจึงเลยคิดจะตีเมืองไทยเพื่อแผ่อาณาภิเศกการท่านของเดียวกับพระเจ้าบุเรง
นอง จึงระเตรียมกองทัพไว้ที่เมืองตะนาวศรี แล้วให้มังระราชบุตรเป็นทัพหน้า พระ
เจ้าอลองพญาเป็นทัพหลวง ยกเข้ามาทางด่านดิงขร

เมืองไทยในเวลานั้นตกอยู่ในสมัยเสื่อม พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ซึ่งเป็นกษัตริย์

อยู่ในเวลานั้นทรงอ่อนแอในการปกครองบ้านเมือง และในคราวที่พระเจ้าอู่ทุมพรเวน
ราชสมบัติให้แก่อาดำออกผนอชนั้น บรรดาขุนนางผู้ใหญ่ซึ่งมีฝ่ายข้างพระเจ้าอู่ทุมพรก็พา
ออกบวชเสียเป็นอันมาก ฉะนั้นเมื่อพม่ายกมาจึงมิได้มีความคิดอ่านรวมกำลังต่อสู้ข้าศึกประ
การใด ดังแต่ได้ข่าวว่าพม่าจะยกมาทางไหน ก็เกณฑ์กองทัพไปตั้งทางนั้น พม่าจึง
ต้องเดินเข้ามาได้เป็นลำดับจนถึงเมืองสุพรรณบุรี บรรดาขุนนางผู้ใหญ่จึงพากันไปเชิญสม
เด็จพระเจ้าอู่ทุมพรให้ดำเนินลงมาช่วยรักษากรุง ขณะนั้นที่พระเจ้าอู่ทุมพรก็ยกเข้า
มาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อเดือน ๕ พ.ศ. ๒๓๐๓ และตั้งพระนครไว้

ในขณะที่ตั้งพระนครศรีอยุธยาไว้นั้น พม่าให้ระดมยิงปืนใหญ่เข้ามาในเมือง
เนื่อง ๆ เพื่อให้ชาวเมืองยอมแพ้ แต่ไทยมีเลือดรักชาติและเลือดนักรบอยู่ด้วยกันทุกคน
นั้นจึงช่วยกันต่อสู้ป้องกันพระนครเป็นดามารด อนึ่งในคราวนั้นสมเด็จพระเจ้าอู่ทุมพรได้เส
ด็จลงมาบัญชาการป้องกันพระนครเองอีกด้วย จึงทำให้มีผู้นำซึ่งใจในการสู้รบด้วยอีกแรง
หนึ่ง คราวหนึ่งพระเจ้าอู่ทุมพรเสด็จมาทรงบัญชาการยังพระนครและจุดปืนใหญ่เอง
เมื่อปืนแตกถูกพระองค์มาดเจ็บดำหัด ประชวรหนักในเวลานั้น รุ่งขึ้นพม่าก็เลิกทัพกลับ
ไปทางเหนือ แต่ไปยังไม่ทันถึงเมืองตากพระเจ้าอู่ทุมพรก็สิ้นพระชนม์ (พฤษภาคม ๒๓๐๓)

พระเจ้าอู่ทุมพรยากทัพ กลับครั้งนั้น ไทย ไม่ทราบว่ พระเจ้าอู่ทุมพรประชวร
คิดว่าเป็นอุปนายของพม่าจึงไม่ยกออกติดตาม เพิ่งทราบว่ายากไปจริงเมื่อหลายวันดังไปแล้ว
สมเด็จพระเจ้าอู่ทุมพรให้กองทัพไทยไล่ตามไปจนถึงเมืองตากแต่ไม่ทันพม่า

สงครามครั้งที่ ๒

เสียดกรุงแก่พม่าครั้งสุดท้าย (พ.ศ. ๒๓๑๐)

ทางกรุงศรีอยุธยาเมื่อพม่ายกทัพกลับไปแล้ว แทนที่จะดามักกันเตรียมต่อสู้
พม่าต่อไปกลับแตกแยกกันอีก กรมขุนอนุรักษ์มนตรีพยายามได้ราชสมบัติคืน ก็แสดงชนิ
หารต่าง ๆ ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าอู่ทุมพรก็ตั้งอาดำออกผนออกครั้งหนึ่ง

ส่วนทางด้านพม่าใน เมื่อพระเจ้าอู่ทุมพรสิ้นพระชนม์ลงแล้ว มังดอลราช

โฮรต้องท^๕ใหญ่ได้^๕ชน^๕ด้วย^๕ราชย์^๕ ต้อง^๕ทำ^๕การ^๕ปราบ^๕ปราม^๕บ้าน^๕เมือง^๕อยู่^๕นี้^๕เสีย^๕กับ^๕ดิน^๕พระ^๕ชน^๕ม^๕อง^๕
ม^๕ัง^๕ระ^๕ราช^๕อน^๕ธา^๕ได้^๕ด้วย^๕ราชย์^๕ต่อ^๕มา^๕ ก็^๕ทำ^๕ดัง^๕ความ^๕ปราบ^๕แคว^๕น^๕พ^๕ม่า^๕ท^๕ง^๕แคว^๕น^๕นี้^๕ แล้ว^๕จึง^๕
ให้^๕เน^๕เม^๕ย^๕ว^๕ด^๕ห^๕บ^๕ที่^๕เน^๕เม^๕ย^๕ท^๕พ^๕ก^๕มา^๕ค^๕ห^๕ว^๕เม^๕อง^๕ ใน^๕แคว^๕น^๕ถ^๕น^๕น^๕า^๕ค^๕ด^๕ย^๕ค^๕มา^๕ค^๕ง^๕เม^๕อง^๕ห^๕ล^๕ว^๕ง^๕พระ^๕บ^๕าง^๕ท^๕พ^๕
ท^๕น^๕ง^๕แะ^๕ให้^๕ม^๕ง^๕ห^๕า^๕น^๕ร^๕า^๕ย^๕ก^๕ไป^๕ค^๕เ^๕ม^๕อง^๕ท^๕ว^๕าย^๕ช^๕ัก^๕ท^๕พ^๕ท^๕น^๕ง^๕ พ^๕ม่า^๕ก^๕ได้^๕ช^๕ย^๕ช^๕น^๕ะ^๕ท^๕ง^๕ด^๕อง^๕ท^๕าง^๕

เมื่อ^๕แม่^๕ท^๕พ^๕น^๕าย^๕ก^๕อง^๕พ^๕ม่า^๕ป^๕ร^๕า^๕บ^๕ม^๕เ^๕อง^๕ท^๕ว^๕าย^๕ ม^๕ะ^๕ว^๕ิต^๕ ต^๕ะ^๕น^๕า^๕ว^๕ค^๕ว^๕ได้^๕แล้ว^๕ ก็^๕ก^๕ง^๕จะ^๕บ^๕อ^๕ก^๕
ช^๕น^๕ไป^๕ค^๕ง^๕เม^๕อง^๕ช^๕ง^๕จะ^๕ว^๕า^๕มา^๕ค^๕ห^๕ว^๕เม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ไ^๕ค^๕ง^๕าย^๕ๆ พระ^๕เจ้า^๕ช^๕ง^๕จะ^๕เห็น^๕ว^๕า^๕ท^๕อ^๕ย^๕ยัง^๕ช^๕น^๕แะ^๕ห^๕ม^๕เ^๕น^๕
เม^๕ื่อ^๕ก^๕อน^๕ จึง^๕ด^๕ัง^๕ให้^๕ก^๕อง^๕ท^๕พ^๕ย^๕ก^๕เด^๕ย^๕เข้า^๕มา^๕ค^๕เ^๕ม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ท^๕ง^๕ด^๕อง^๕ท^๕าง^๕ เพ^๕ช^๕ป^๕ระ^๕ด^๕ัง^๕ค^๕ะ^๕ได้^๕ท^๕พ^๕ย^๕
แะ^๕ช^๕เร^๕ด^๕ย^๕เป็น^๕ค^๕ำ^๕ว^๕ไ^๕ท^๕ำ^๕น^๕ห^๕า^๕ได้^๕ค^๕ิ^๕ค^๕จะ^๕มา^๕ค^๕เ^๕ม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ช^๕า^๕ไ^๕ไม่^๕ เพราะ^๕ฉ^๕น^๕พระ^๕เจ้า^๕ม^๕ัง^๕ระ^๕จ^๕ม^๕ได้^๕
เด^๕ค^๕จ^๕มา^๕ใน^๕ก^๕อง^๕ท^๕พ^๕ห^๕ม^๕เ^๕น^๕อ^๕ย^๕าง^๕พระ^๕เจ้า^๕ห^๕ง^๕อ^๕ำ^๕ว^๕ค^๕บ^๕เ^๕ร^๕ง^๕น^๕อง^๕ แะ^๕พระ^๕เจ้า^๕อ^๕ด^๕อง^๕พ^๕ญา^๕ ก^๕อง^๕ท^๕พ^๕
ท^๕ย^๕ก^๕มา^๕น^๕น^๕ เน^๕เม^๕ย^๕ว^๕ด^๕ห^๕บ^๕ค^๕ย^๕ก^๕อง^๕มา^๕จ^๕า^๕ท^๕ว^๕ง^๕เท^๕น^๕เ^๕น^๕ ม^๕ัง^๕ห^๕า^๕น^๕ร^๕า^๕ย^๕ก^๕เข้า^๕ท^๕าง^๕ค^๕ำ^๕น^๕ได้^๕ น^๕ำ^๕บ^๕ร^๕
จ^๕บ^๕ก^๕น^๕ท^๕พระ^๕น^๕ค^๕ร^๕ค^๕ว^๕อ^๕ย^๕ช^๕า^๕ แะ^๕ด^๕ัสม^๕พระ^๕น^๕ค^๕ร^๕ว^๕ไ^๕

การ^๕บ^๕ี^๕อง^๕ก^๕น^๕ช^๕อง^๕เม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕เว^๕ล^๕า^๕น^๕ช^๕น^๕แะ^๕ด^๕อง^๕ ไป^๕ย^๕ิง^๕ก^๕ว^๕ำ^๕ด^๕ม^๕ย^๕พระ^๕ เจ้า^๕อ^๕ด^๕อง^๕พ^๕ญา^๕มา^๕
ค^๕ด^๕เ^๕ย^๕ย^๕ัก^๕ พระ^๕เจ้า^๕อ^๕ท^๕ุม^๕พ^๕ร^๕ช^๕ง^๕จ^๕า^๕น^๕ว^๕ร^๕อ^๕ช^๕ก^๕ม^๕ช^๕ว^๕บ^๕ี^๕อง^๕ก^๕น^๕เม^๕อง^๕จ^๕น^๕พ^๕ม่า^๕ก^๕อง^๕ก^๕อ^๕ย^๕ก^๕ด^๕ย^๕ไป^๕แล้ว^๕ ก็^๕
ก^๕ฤ^๕ก^๕พระ^๕ท^๕น^๕ง^๕ด^๕ุ^๕ร^๕ิ^๕ย^๕า^๕ม^๕ร^๕ิ^๕น^๕ท^๕ร^๕แะ^๕ด^๕ัง^๕พระ^๕ช^๕า^๕ก^๕ว^๕ร^๕ไ^๕ค^๕ว^๕ได้^๕ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕ย^๕ัก^๕ พระ^๕เจ้า^๕อ^๕ท^๕ุม^๕พ^๕ร^๕จ^๕ง^๕ท^๕ร^๕ง^๕จ^๕า^๕น^๕ว^๕ร^๕
เป็น^๕ค^๕ร^๕ว^๕ง^๕ท^๕ด^๕อง^๕ แะ^๕ใน^๕ค^๕ร^๕ว^๕ง^๕น^๕เ^๕แม่^๕ร^๕าช^๕ฎ^๕ร^๕แะ^๕ร^๕น^๕าง^๕ผู้^๕โ^๕ย^๕จะ^๕ไป^๕ช^๕น^๕ว^๕อ^๕น^๕เ^๕ริ^๕ฎ^๕เ^๕ค^๕จ^๕ ให้^๕มา^๕
ช^๕ว^๕ย^๕ร^๕ัก^๕ษ^๕า^๕พระ^๕น^๕ค^๕ร^๕เ^๕ย^๕ง^๕ไ^๕ค^๕ก^๕ไ^๕ย^๕อ^๕ม^๕ท^๕ง^๕ด^๕น^๕ ถึง^๕เ^๕ค^๕เ^๕น^๕เ^๕ม^๕ะ^๕ช^๕า^๕น^๕ พ.ศ. ๒๓๓๐ พ^๕ม่า^๕ก^๕เข้า^๕เ^๕ม^๕อง^๕
ได้^๕ พ^๕ม่า^๕ด^๕ัสม^๕ท^๕อ^๕ย^๕อยู่^๕ค^๕ร^๕ว^๕ง^๕เป็น^๕เว^๕ล^๕า^๕น^๕า^๕น^๕ถึง^๕ ๓ ปี ๒ เ^๕ค^๕เ^๕น^๕ จึง^๕เ^๕ย^๕ก^๕เ^๕ม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ช^๕า^๕ พ^๕ม่า^๕
ไ^๕ค^๕เ^๕ม^๕อง^๕ท^๕อ^๕ย^๕ช^๕า^๕ค^๕ร^๕ว^๕ง^๕น^๕ ได้^๕เ^๕า^๕เ^๕า^๕ฎ^๕า^๕ญ^๕บ^๕ำ^๕น^๕เ^๕ม^๕อง^๕เ^๕ย^๕ย^๕บ^๕เ^๕น^๕ ก^๕ว^๕า^๕ค^๕เ^๕ก^๕บ^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕แะ^๕ผู้^๕ค^๕น^๕
เป็น^๕ช^๕เร^๕ด^๕ย^๕เ^๕ย^๕น^๕า^๕ก^๕มา^๕ย^๕ ป^๕ร^๕า^๕ด^๕า^๕ท^๕ร^๕า^๕ช^๕น^๕เ^๕ย^๕ร^๕ท^๕าง^๕ๆ ก^๕ฤ^๕ก^๕ไ^๕เ^๕า^๕พ^๕ิน^๕า^๕ค^๕ด^๕น^๕ ท^๕ง^๕ห^๕ม^๕ของ^๕ค^๕พระ^๕
พุ^๕ท^๕ร^๕ร^๕พ^๕ม่า^๕เ^๕า^๕ไ^๕เ^๕า^๕ค^๕ว^๕ร^๕อ^๕ก^๕เ^๕า^๕ไป^๕ห^๕ม^๕ค^๕ เ^๕น^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ร^๕ร^๕พ^๕พระ^๕ค^๕ว^๕ร^๕ร^๕พ^๕ร^๕ท^๕า^๕ญ^๕า^๕น^๕เป็น^๕ค^๕น^๕
ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕ด^๕ย^๕จ^๕น^๕เ^๕ว^๕เ^๕น^๕พุ^๕ท^๕ร^๕ร^๕พ^๕ร^๕บ^๕ุ^๕ช^๕า^๕ พ^๕ม่า^๕เ^๕ก^๕บ^๕ก^๕ว^๕า^๕ไป^๕ห^๕ม^๕ค^๕ไ^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ เ^๕น^๕ท^๕ง^๕ของ^๕
ร^๕า^๕ช^๕ฎ^๕ร^๕ท^๕น^๕ง^๕ไ^๕ค^๕ก^๕ฤ^๕ก^๕ม^๕ัง^๕ค^๕บ^๕ไ^๕ห^๕ม^๕ค^๕ โดย^๕ด^๕ว^๕ง^๕ว^๕า^๕จะ^๕ป^๕ด^๕ย^๕

พ^๕ม่า^๕ค^๕น^๕ห^๕า^๕ผู้^๕ค^๕น^๕แะ^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕ย^๕ ๓๐ วัน ได้^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕ไป^๕เป็น^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ก^๕แล้ว^๕
ย^๕ก^๕ก^๕อง^๕ท^๕พ^๕ค^๕ด^๕น^๕ จึง^๕ให้^๕ด^๕ัก^๕เป็น^๕แ^๕แม่^๕ท^๕ค^๕ม^๕พ^๕ด^๕ ๓,๐๐๐ ช^๕ย^๕ท^๕ค^๕า^๕ย^๕ไ^๕เ^๕า^๕ด^๕ำ^๕ค^๕น^๕ เพ^๕ช^๕ค^๕น^๕ห^๕า^๕ท^๕ร^๕พ^๕
ด^๕ม^๕บ^๕ค^๕แะ^๕ผู้^๕ค^๕น^๕ด^๕ัง^๕ไป^๕ย^๕ิง^๕เ^๕ม^๕อง^๕พ^๕ม่า^๕ค^๕ย^๕ไป^๕

เมื่อพม่าเลิกทัพกลับไปแล้ว ได้ไปพบพระเจ้าเอททคันที่บ้านจิกตอาหาร
มา ๓๐ กว่าวัน พอนำมาถึงค่ายโพธิ์สามต้นก็ขึ้นพระชนม์ ได้ก่อกองมหากษัตริย์
จึงให้ฝังไว้ทั่วทิศ พอว่างงานจะได้ประชุมเพลิงศพ กษัตริย์ราชวงศ์บ้านพลูหลวงก็ขึ้น
วงศ์ดังพร้อมกันสนับสนุนกรุงศรีอยุธยาแต่เพียงเท่านี้

ชาวบ้านบางระจัน

การสงครามคราวนั้นแม่ไทยจะพ่ายแพ้ เดียวบ้านเมืองพินาศย่อยยับยิ่งกว่าสมัย
ใด ๆ ก็ตามแต่ชาวไทยก็ได้ประกอบวีรกรรมไว้ในประวัติศาสตร์อย่างที่จะลืมเสียไม่ได้ วีร
กรรมอันนั้นเป็นของชาวบ้านบางระจัน ซึ่งเห็นว่าควรมากเล่าไว้ในที่นี้ด้วย

ขณะตกของทัพพม่าเมื่อวัดหีบดพลอยู่ที่วัดเขษรชยาญ ก่อนยกมาในเขตกรุงนั้น
เมื่อนัดหีบดให้ทหารกองหนึ่ง ออกค้นหาทรัพย์สินสมบัติ พม่าก็ออกไปค้นหาทราบว่ามี
ได้มีลูกธนูให้กวาดเอาหมด ไทยโกรธแค้นมาก จึงรวบรวมกันต่อสู้พม่า มีหัวหน้า
๑ คน คือ นายแท่น นายโชติ นายอิน นายเมือง นายคอก นายแก้ว ดวงพม่าให้ไป
ค้นหาลูกธนูบ้าน ครั้นพม่าเข้าถึงในน้ำ พวกนั้นฆ่าตายหมด แล้วพากันหนีไปยังบ้านบาง
ระจัน ในหาอาจารย์ธรรมโชติขึ้นเป็นกษัตริย์ของชาวบ้านบางระจัน พากันเกลี้ยกล่อมผู้
คนได้มากกว่า ๕๐๐ คน มีหัวหน้าชนชั้น ๕ คน คือ ชุนด์รศักดิ์ พนมเรืองกำนัน นาย
จันทนวดเขียว นายทองหมื่น นายทองแดงใหญ่ ช่วยกันตั้งค่ายบางระจันขึ้น ริม
วังพม่า มีได้ประมาณ

พม่าทราบว่าทางบ้านบางระจันมีคนมาก ก็คุมพวก ๓๕๐ คน ยกมาทางค่าย
บางระจัน จึงให้นายแท่นเป็นใหญ่ คุมพวก ๒๐๐ คนยกเข้ารบกับพม่า ฆ่าพม่าตาย
เกือบหมด เหลือรอดไป ๒-๓ คน เฉพาะคือนายแท่น

ชาวบ้านได้ตั้งค่ายรบว่าที่บางระจันมีคนไทยมากจึงพากันมาอาศัย บ้านบาง
ระจันจึงมีกำลังเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก เมื่อนัดทราบข่าวชาวบ้านบางระจันคือผู้
แต่เพียงกองโจร จึงให้เจ้ากรุงหงสาวดี ๕๐๐ ยกมาปราบ แต่ถูกชาวบ้านบางระจัน
แตกกลับไป ในเมื่อนัดหีบดเห็นว่าชาวบ้านบางระจันมีผู้คนมาก จึงจัดพล ๓,๐๐๐ ให้ตีรบ

จอร์จซึ่งยกมาเป็นครั้งที่ ๕ แต่สุดท้ายก็ถูกชาวบ้านบางระจันตีแตกกลับไป สุรินทรจอร์จซึ่ง
ตายในทรมาน นายแท่นหัวหน้าค่ายบางระจันถูกปืนบาดเจ็บ ไพร่พหลหมกกลับมาพักอยู่ที่ค่าย
เนเมียวจึงหอบคักไต่ยกมาเป็นครั้งที่ ๕ แต่จีกแก้ปลัดเมืองทวายเป็นครั้งที่ ๖ แต่ถูกไทยตี
แตกกลับไปอีกทั้งต้องกรุง

ครั้งที่ ๗ เนเมียวเลือกเอาทหารที่สมัครมอหม่อเข้มแข็งประมาณ ๓๐๐๐ เกษ
จัดเป็นกองม้าแฉะราบ ให้ฮากามันยกไปปราบปราม ชาวบ้านบางระจันยกออกต่อสู้
นายจันทรทศเขียดเป็นนายใหญ่ คุมพวกเข้าต่อสู้ พม่าต้องแพ้กกลับไป ตัวฮากามันก็
ตายในที่รบ

โดยเหตุนี้ เนเมียวจึงรู้สึกชื่นใจมาก เกรงชาวบ้านบางระจันจะยิ่งเพิ่มมา
ขึ้น จึงคิดจะปราบปรามให้ราบคาบ ครั้นนั้นมอญคนหนึ่งทำงานในเมืองไทยมานาน ได้
สมัครเป็นพรรคพวกของพม่า มีความชอบในการสงครามจนได้เป็นตำแหน่งผู้พระนาย
กองรบฮาดำไปปราบปราม ผู้ที่มีความคิดสู้รบกับพม่า ยถกกองทัพไปโดยระมัดระวัง
และเมื่อรบกับแต่ในค่าย ไทยชอกตักค่ายพม่าเท่าไร ๆ ก็ไม่แตก ไพร่พหลจึงล้มค่ายลงเป็น
อันมาก วันหนึ่งนายทของเหินเมาสุรา ชักธนูนำพลเข้าตีพม่า ถูกพม่าตีแตกกลับมา
นายทของเหินถูกพม่าตีตาย ครั้นไทยเริ่มแพ้เป็นครั้งแรก ส่วนนายแท่นที่ถูกปืนตายลง
อีกคนหนึ่ง ชุนสุรภัก กับนายจันทรทศเขียดก็ตายลงด้วย ไพร่พหลหมดเปลืองเป็นอันมาก
จึงคิดถอยทัพหนีใหญ่จากกรุง แต่ทางกรุงไม่ยอมให้ไปเพราะกลัวพม่าแย่งชิงกลางทาง แต่
ให้พระยารัตนาธิเบศร์ขึ้นไปบางระจัน เรียกว่าเครื่องทองเหลืองห่อหุ้มขึ้นได้เล็กน้อยขึ้น
แตกเป็นอันห่อไม่สำเร็จ ในที่สุดกำลังชาวบ้านบางระจันอ่อนลง พม่าก็ยกกองทัพเข้าตี
เข้าบ้านบางระจันได้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๘

คำถาม

๑. จงกล่าวถึงระบบการปกครองชาวไทยในสมัยพระนครศรีอยุธยาแรกตั้ง
๒. จงกล่าวถึงเหตุการณ์ ในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ตามหัวข้อ
ต่อไปนี้ ก. การปกครอง ข. การก่อตั้ง ค. การต่างประเทศ
๓. จงกล่าวถึงสาเหตุแรกที่พม่าจะทำสงครามกับไทยโดยละเอียด

เลขเรียกหนังสือ 900
Call No. ๑

ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ
ชื่อผู้แต่ง Author ๑๖๖๓

๑๐๐

๑.

(๑.๒) ๑.๒.๑

1749

